

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marja Eveliina Arminen

Uusi kansalaisuuslaki ja kansalaisuutta hakevan perheen asema

Liiketalous ja matkailu

2011

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Marja Arminen
Opinnäytetyön nimi	Uusi kansalaisuuslaki ja kansalaisuutta hakevan perheen asema
Vuosi	2011
Kieli	suomi
Sivumäärä	53
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

Tämän opinnäytetyön tavoite on antaa lukijalle yleiskattava kuva kansalaisuuden hakemisen vaiheista ja toimintatavoista, sekä kuva kansalaisuutta hakevan maahanmuuttajan asemasta, oikeuksista ja velvoitteista Suomessa. Työssä keskitytään erityisesti kansalaisuuden hakemiseen ja saamiseen perheen kannalta. Työssä tullaan myös käsittelemään lakiuudistuksen etuja koskien kaikkia kansalaisuuden hakijoita.

Työni perustuu pääasiassa Hallituksen esitykseen 80/2010, jossa ehdotetaan muutettavan nykyistä kansalaisuuslakia 359/2003 osittain. Suurimmat muutokset koskisivat kansalaisuuden saamiseen vaadittavia edellytyksiä.

Globalisoituvassa yhteiskunnassamme uusi laki olisi selkeämpi ja vastaisi nykyajan vaateita enemmän. Uusi kansalaisuuslaki nopeuttaisi myös kansalaisuushakemusten käsittelyä ja lieventäisi kroonisia ruuhkia Maahanmuuttovirastossa.

Asiasanat kansalaisuuslaki, maahanmuuttaja, kansalaisuushakemus, kansalaisuus, Maahanmuuttovirasto

VAASA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Liiketalouden koulutusohjelma - Business Administration

ABSTRACT

Author	Marja Arminen
Title	The New Citizenship Law and family's position in the New Citizenship Law
Year	2011
Language	Finnish
Pages	53
Name of Supervisor	Marika Teirfolk-Naarmala

The goal of this bachelor's thesis was to present the reader a comprehensive picture of the general steps for applying for citizenship and practices, and applying for citizenship, the immigrant stock status, rights and obligations in Finland. The thesis will focus in particular seek and obtain citizenship of the family. It will also deal with new legislation regarding the interests of all citizenship applicants.

The thesis is mainly based on Government Bill 80/2010, which proposes to amend the current Citizenship Act 359/2003 part. The biggest changes would be required to obtain citizenship of the applicant's conditions, which are required by the applicant.

In a globalized society, the new law would be clearer and more modern-day claims. The new citizenship law would accelerate the processing of applications for citizenship and would alleviate the chronic congestion Immigration Service.

Keywords Citizenship Act, immigrant, Citizenship Application, nationality, Immigration Service

Sisällys

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 Johdanto	6
1.1 Rajaus	6
1.2 Tavoitteet	7
2 Kansalaisuuslain yleiset säännökset ja keskeinen tarkoitus	8
3 Nykytila (L 359/2003)	9
4 Tilastotietoja	11
5 Hallituksen esitys uudeksi kansalaisuuslaiksi (HE 80/2010)	13
5.1 Tavoitteet	13
5.2 Keskeiset ehdotukset ja niiden vaikutukset	15
6 Suomen Kansalaisuus – kansalaisen oikeudet ja velvoitteet	17
7 Suomen kansalaisuus hakemuksesta - Edellytykset	19
7.1 Selvitetty henkilöllisyys	20
7.2 Kielitaitoedellytys	22
7.3 Asumisaikaedellytys	26
7.4 Nuhteettomuusedellytys	29
8 Kaksoiskansalaisuus	31
9 Suomen kansalaisuuden hakeminen – kansalaisuushakemuksella	33
9.1 Lapsen kansalaistaminen	34
9.2 Kansalaisuushakemus, tarvittavat asiakirjat ja liitteet	34
9.3 Kansalaisuushakemuksen kustannukset	36
10 Suomen kansalaisuus ilmoituksesta	38
10.1 Ulkomaalainen, jonka isä on Suomen kansalainen	38

10.2	Kaksitoista vuotta täyttänyt ottolapsi	39
10.3	Nuori henkilö	40
10.4	Entinen Suomen kansalainen	41
10.5	Pohjoismaan kansalainen	43
10.6	Kansalaisuusilmoituksen vireillepano ja saamisen ajankohta, sekä HE 80/2010:ssä ehdotetut muutokset	44
11	Suomen kansalaisuus syntymän perusteella.....	46
11.1	Lapsi.....	46
11.2	Ottolapsi	47
11.3	Vanhempien avioliitto	47
12	Suomen kansalainen - Euroopan Unionin kansalainen.....	48
12.1	Euroopan unionin kansalaisen vapausoikeudet.....	48
12.2	Euroopan unionin kansalaisen sosiaaliturva	49
13	Johtopäätökset.....	50
	LÄHDELUETTELO.....	53

1 JOHDANTO

Pohdin monia päättötyönaiheita oikeushallinnon alalta. Mietin aihetta, josta ei ole vielä tehty opinnäytetyötä ja joka olisi riittävän ajankohtainen ja itseäni kiinnostava. Selattuani järjestäen hallituksen esityksiä Edilex:ssä, vastaan tuli kohta: ”Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta”, joka herätti kiinnostukseni.

Valitsin aiheeni lähinnä sen ajankohtaisuuden vuoksi. Globalisaatiosta huolimatta kansainväliset oikeudet tekevät yhä eron kansalaisten ja ulkomaalaisten välillä. Uudella lakiehdotuksella kumottaisiin nykyinen vuonna 2003 annettu kansalaisuuslaki (359/2003) muutoksineen. Uudella lailla edistettäisiin Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta mahdollistamalla kansalaisuuden saaminen nykyistä joustavammin.

Merkittävimmät muutokset uudessa kansalaisuuslaissa koskisivat kansalaisuuteen edellytettävän asumisajan lyhentämistä nykyisestä kuudesta vuodesta viiteen vuoteen. Asumisaika- ja kielitaitoedellytyksistä säädettäisiin entistä tarkemmin ja kansalaisuusilmoitusta koskevia säännöksiä selkiytettäisiin. Hallituksen esityksen pääasiallisena tarkoituksena on kaiken kaikkiaan helpottaa Suomessa asuvan ulkomaalaisen integroitumista asuinmaansa jäseneksi, Suomen kansalaiseksi. Jos kyseinen hallituksen esitys Eduskunnalle hyväksytään, tulisi uusi kansalaisuuslaki voimaan syksyllä 2011.

1.1 Rajaus

Omassa työssäni päätin keskittyä tutkimaan miten uusi kansalaisuuslaki ajaisi Suomen kansalaisuutta hakevien ulkomaalaisten etua. Kohteekseni valitsin Suomen kansalaisuutta hakevan, maassa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen perheen ja tutkin millainen käytäntö maassamme on, kun kansalaisuutta haetaan kaikille perheen jäsenille. Pääasiallisena vertailukohteenani käytän voimassa olevaa kansalaisuuslakia (359/2003) sekä hallituksen esitystä (80/2010) ja vertailin uudistuksen vaikutuksia maassamme asuviin ulkomaalaisiin, jotka hakevat valtiomme kansalaisuutta.

1.2 Tavoitteet

Työni tavoitteena on selkiyttää lukijalle kansalaisuushakemusprosessin kulkua kaikinpuolisesti, erityisesti perheiden osalta. Työssäni perehdyin nykyiseen lakiin sekä uuteen lakiesitykseen käytännönläheisesti vertaillen näitä kahta lakia keskenään ja tarkastellen uuden lain eduista ja vaikutuksista kansalaisuuden hakijoihin. Tutkimusmateriaalina olen käyttänyt työssäni oikeuskirjallisuutta, voimassa olevaa lainsäädäntöä ja hallituksen esitystä, oikeustapauksia, sekä internet-lähteitä. Näiden avulla olen halunnut selvittää voimassaolevan kansalaisuuslain nykytilan, uuden kansalaisuuslain tuomat muutokset ja etuudet aikaisempaan verrattuna, erityisesti tutkittavan ryhmän osalta. Lisäksi olen halunnut tuoda kattavasti esille kansalaisuushakemusvaiheen menettelykohdat, -tavat ja -vaateet, joita hakijalta edellytetään kansalaisuuden saamiseksi. Lisäksi olen ottanut esille sen, mitä etuuksia ja oikeuksia maahanmuuttajilla on Suomen kansalaisina, sekä myös kansalaisuutta koskevat velvoitteet. Työni loppuun olen laittanut ne johtopäätökset, joihin olen päätenyt tutkimusprosessini aikana.

2 KANSALAIUUSLAIN YLEISET SÄÄNNÖKSET JA KESKEINEN TARKOITUS

Kansalaisuuslaissa säädetään niistä edellytyksistä, joiden nojalla henkilö saa, säilyttää tai menettää Suomen kansalaisuuden. Lisäksi siinä säädetään menettelytavoista kansalaisuusasioita käsiteltäessä. (L 359/2003.)

Lain keskeisenä tarkoituksena on säännellä Suomen kansalaisuuden saamisesta ja menettämisestä, huomioiden yksityishenkilön sekä valtion edut asiaa käsiteltäessä. Käsittelyprosessin tulee estää ja vähentää kansalaisuudettomuutta, sekä toteuttaa ja edistää hyvän hallinnon ja oikeusturvan periaatteita käsiteltäessä kansalaisuuteen liittyviä asioita. (L 359/2003.) Lisäksi laki sisältää säännökset Maahanmuuttoviraston ja maistraatin toimivallasta kansalaisuuden määrittäjänä Suomessa. (HE 80/2010.)

Kansalaisuuden saamisella on oleellinen merkitys yksilön oikeusasemaan ja se on oleellinen osa henkilön kotoutumisprosessissa. Kansalaisena ulkomaalainen hyväksytään maassamme yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä ja hänelle myönnetään kansalaisuutta koskevia oikeuksia ja velvoitteita. Kansalaisuuden tuomien täysien kansalaisoikeuksien ja – velvollisuuksien uskotaan edesauttavan uuden kansalaisen täysipainoista osallistumista valtion poliittiseen, yhteiskunnalliseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuurielämään. (HE 80/2010.)

3 NYKYTILA (L 359/2003)

Nykyinen kansalaisuuslaki (359/2003) astui voimaan 1.6.2003. Samalla kumottiin aikaisemmin 28.6.1968 annettu kansalaisuuslaki (401/1968) ja siihen myöhemmin tehdyt muutokset. Suurimmat muutokset voimassa olevaan kansalaisuuslakiin ilmenevät monikansalaisuuden (kaksoiskansalaisuus) aikaisempaa laajemmassa hyväksymisessä. Suomalainen ei enää menetä kansalaisuuttaan saadessaan toisen maan kansalaisuuden. Kansalaisuuden tuoma oikeusturva paransi yksilön asemaa huomattavasti nykyisen lain myötä. Myöskään ulkomaalaisen, jolle myönnetään Suomen kansalaisuus, ei tarvitse luopua aikaisemmasta kansalaisuudestaan (jollei hänen kotimaansa lainsäädäntö sitä edellytä). (Kuosma 2003, 35.)

Kansalaisuus voidaan myöntää yksilölle joko hakemuksesta, ilmoituksesta tai hän saa sen automaattisesti syntymänsä perusteella. Ilmoituksesta myönnettävä Suomen kansalaisuus on ehdoton, jos siihen vaadittavat henkilön edellytykset täyttyvät. Kansalaisuuden myöntäminen hakemuksesta luo omat edellytykset ulkomaalaiselle Suomen kansalaisuutta hakevalle henkilölle. Edellytykset kansalaisuuden myöntämiselle ovat muun muassa hakijan täysi-ikäisyys (tai avioituminen ennen 18 vuoden ikää) sekä asumisaika-, nuhteettomuus- ja kielitaitoedellytysten täytyminen. Lisäksi kiinnitetään huomiota hakijan maksuvelvoitteiden hoitamiseen, kuten ettei hakija ole oleellisesti laiminlyönyt elatusmaksuvelvollisuuttaan tai julkisoikeudellisia maksuvelvoitteitaan. Lisäksi hakijan on oltava kykenevä antamaan selvitys siitä, miten saa toimeentulonsa. (HE 80/2010.)

Kansalaisuuslain mukaan Suomen kansalaisuuden saamiseksi hakemuksesta edellytetään tiettyä asumisaikaa Suomessa. Pääsääntöisesti asumisaikaedellytys on yhtäjaksoisessa asumisessa kuusi vuotta. Niin sanotusta kerätystä asumisajasta puhutaan, kun henkilö on asunut kahdeksan vuotta Suomessa täytettyään 15 vuotta, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä. Asumisaikana hakijan varsinaisen asunnon ja kodin on oltava Suomessa. (HE 80/2010.)

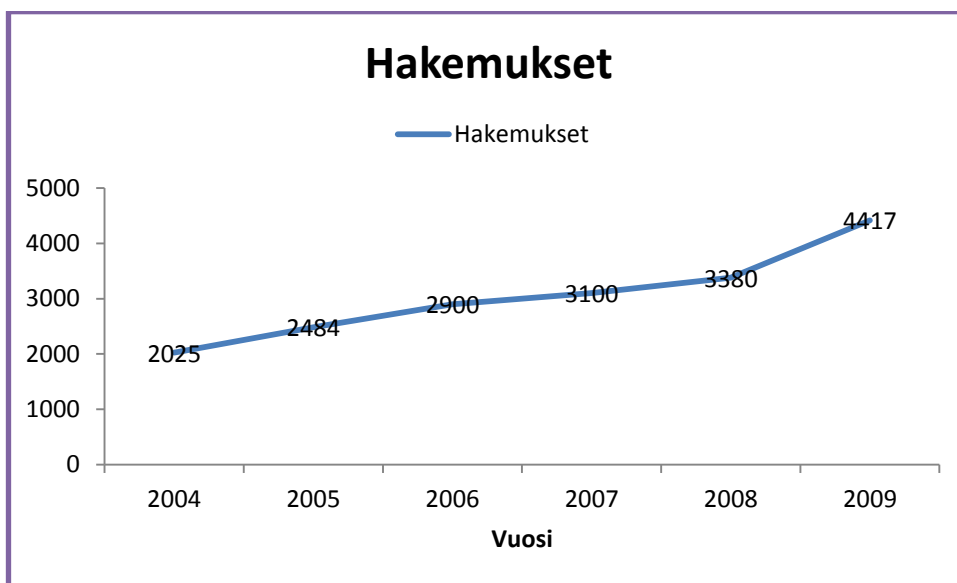
Edellytykset kansalaisuuden myöntämiselle mitataan myös hakijan kielitaidossa. Hakijalta edellytetään tyydyttävää suomen tai ruotsin kielen taitoa, jolla hän tulee

toimeen Suomessa. Kielitaitonsa hän osoittaa esimerkiksi suorittamalla yleisen kielitutkinnon. (HE 80/2010.)

Kansalaisuuden myöntämisen edellytyksiä ovat hakijan nuhteettomuus. Hakija ei saa olla kansalaisuutta hakiessaan syyllistynyt rangaistavaan tekoon tai määrätty lähestymiskieltoon. Kansalaisuutta haettavan henkilön henkilöllisyys ja hänen taustat tulee olla luotettavasti selvitetty. (HE 80/2010.) Tarkempaa tietoa kansalaisuuden hakemisesta ja ehdoista tulevissa osioissa.

4 TILASTOTIETOJA

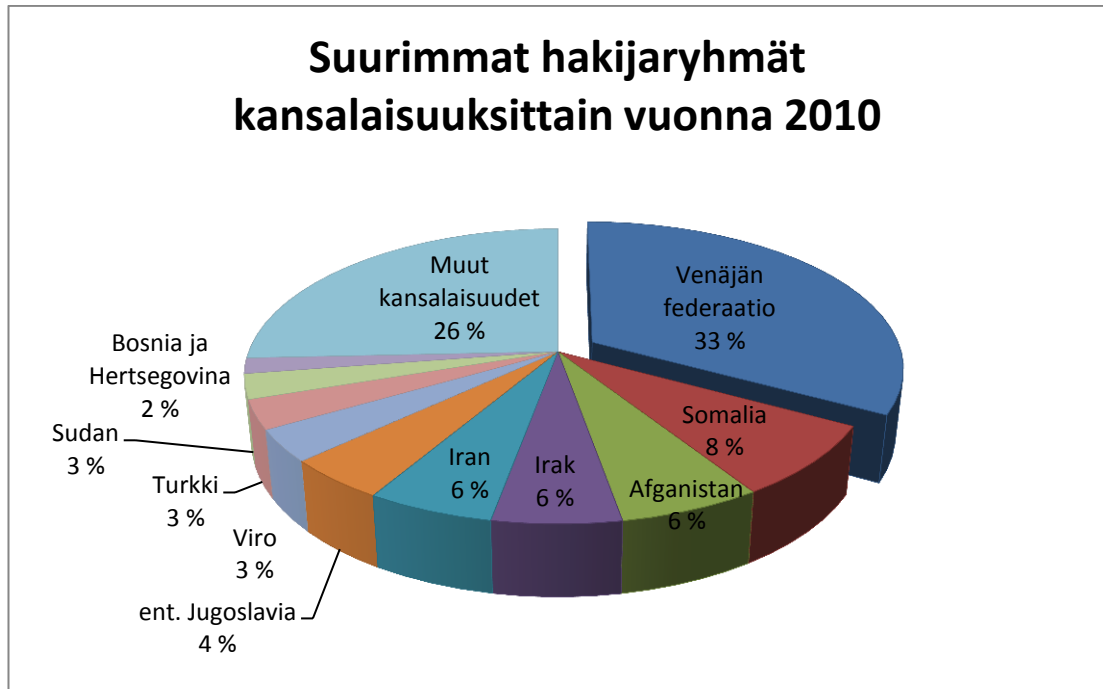
Suomen kansalaisuuden hakeminen kasvattaa suosiotaan maassa asuvien ulkomaalaisten keskuudessa vuosi vuodelta. Vuonna 2004 kansalaisuushakemuksia tuli Maahanmuuttovirastoon 2 025 kappaletta. Edellisvuonna (2009) hakemusmäärä oli jo 4 417 kappaletta. Vuodesta 2004 vuoteen 2009 kansalaisuushakemusten määrässä on ollut kasvua noin 46 prosenttia. (HE 80/2010.) (Maahanmuuttovirasto, tilastot 2009)

Kuvio 1. Kuvassa on kansalaisuushakemusten määrän vuosittainen kasvu havainnollistettuna. (Maahanmuuttovirasto, tilastot 2009)

Kansalaisuushakemuksia ratkaistiin Maahanmuuttovirastossa vuonna 2008 kaikkiaan 4 315 kappaletta, kun vastaavasti vuonna 2007 niitä tehtiin 2 822 ja vuonna 2006 yhteensä 2 822 kappaletta. Myönteisten päätösten osuus kaikista päätöksistä on vuosittain noin 90 prosenttia. (HE 80/2010.)

Toissa vuoden (2009) kymmenen suurinta hakijakansalaisuutta olivat Venäjän federaatio, Irak, Iran, entinen Jugoslavia, Viro, Somalia, Afganistan, Bosnia ja Hertsegovina ja Turkki. (Maahanmuuttovirasto 2009, tilastot.)

Kuvio 2. Kuvio kuvaa prosentuaalisesti hakijaryhmien määrää kansalaisittain vuonna 2010. (Maahanmuuttovirasto, tilastot 2009)

Entisten Suomen kansalaisten tai tämän jälkeläisten viiden vuoden määräajassa tehtyjä kansalaisuusilmoituksia tuli vireille vuonna 2008 noin 21 500 kappaletta. Yli puolet näitä ilmoituksia koskevista päätöksistä oli myönteisiä. Kielteiset päätökset ovat näissä tapauksissa olleet lähinnä tutkimatta jättämis- ja raukeamispäätöksiä. Ilmoituksia on tullut yli sadasta eri kansalaisuudesta. Suurimmat edustajamaat ovat olleet Ruotsi, Yhdysvallat, Kanada, Australia, Saksa, Sveitsi ja Venäjä. (HE 80/2010.)

Vuonna 2010 Suomen kansalaisuus myönnettiin yhteensä 5 907 hakijalle. Hakijoista 3 961 sai kansalaisuuden hakemuksen ja 1 946 ilmoituksen perusteella. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

5 HALLITUKSEN ESITYS UUDEKSI KANSALAIUSLAIKSI (HE 80/2010)

5.1 Tavoitteet

Hallituksen esityksen uudeksi kansalaisuuslaiksi tärkeimpänä tavoitteena on edistää Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten sopeutumista Suomeen ja lisätä heidän yhteiskuntaan ja yhteisöön kuuluvuuden tunnetta. Tämän edistämiseksi hallitus on esittänyt, että kansalaisuuden saamista nopeutettaisiin entisestään. Lakia pyritään myös selkeyttämään ja johdonmukaistamaan. (HE 80/2010.)

Kansalaisuuslailla ajetaan myös eteenpäin käsitystä ”aktiivisesta kansalaisesta”. Käsite kattaa ajatuksen siitä, että maamme kansalainen saa mahdollisuuden muiden kanssayingeisyensä jäsenten tapaan osallistua yhteiskunnan eri aloille, kuten poliittiseen, yhteiskunnalliseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuurielämään. ”Aktiivinen kansalaisuus” -periaate lisää myös maahanmuuttajien ja kantaväestön keskinäistä vuorovaikutusta. (HE 80/2010.)

Maahanmuuttajien tehokas integroituminen uuteen asuinvaltioon edistää myös Suomen globalisoitumista, kun maahamme kotoutuvat ulkomaalaiset tuovat omia kieliään, kulttuuriaan ja monikulttuurista perspektiiviä yhteiskuntaamme. Yhteiskuntamme elää vaihetta, johon kuuluu kansainvälinen vuorovaikutus ja kansalliset rajat ylittävä vastavuoroisuus. Maahanmuuttajien ja heidän jättämiensä kansalaisuushakemusten vuosittainen huima määrän kasvu on yksi osoitus Suomen kansainvälistymisestä. (Komiteanmietintö 1997:5, 174.)

*Kotoutuminen eli integroituminen
Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja hankkii itselleen sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla hän selviää uudessa kotimaassaan ja voi osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan tasavertaisena jäsenenä. (Työministeriö 7.902.)*

Uudella kansalaisuuslailla pyritään parantamaan maahan muuttavien ulkomaalaisten integroitumista Suomeen jo senkin takia, että monikulttuurisuuden katsotaan nykyään olevan valtion etu. Täten integrointipolitiikan tavoitteena on

antaa maahan muuttaville tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet muihin kansalaisiin nähden. Lisäksi edistetään kannustavuutta, omatoimisuutta, valinnanvapautta, vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Maahan integroituminen on kuitenkin myös maahanmuuttajasta ja tämän omasta aktiivisuudesta eniten kiinni. Yhteiskunnan eri toimintasektorit, poliittiset päättäjät ja hallinto ovat sitoutuneet etnistä tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin. Esityksessä pidetään myös tärkeänä ajatusta siitä, että Suomeen muuttavat haluaisivat ajan myötä saada täydet osallistumis- ja velvoiteoikeudet suomalaisessa yhteiskunnassa. (Komiteamietintö 1997:5, 174.)

Integroimisen päätavoitteen ohella esityksellä pyritään parantamaan Suomessa opiskelevien ja tutkintonsa jo suorittaneiden ulkomaalaisten asemaa. On toivottavaa, että Suomeen saadaan tulevaisuudessakin opiskelijoita ulkomailta, joiden osaamista voidaan tulevaisuudessa pitää voimavarana, mikäli he päättävät sijoittua Suomen työmarkkinoille. Suomeen heti opiskelujen alkuvaiheessa hyvin kotoutuneen ulkomaalaisen opiskelijan todennäköisyys jäädä valtiomme työmarkkinoille muiden osajien joukkoon on todennäköisempää, kuin henkilön, jonka viihtyvyys ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisen tuntemukset ovat pinnalla jo opiskeluvaiheessa. (HE 80/2010.)

Opiskelu Suomessa on yksi peruste myöntää Suomeen tulevalle ulkomaalaiselle tilapäinen oleskelulupa. Jos henkilölle syntyy tiivis side Suomalaiseen yhteiskuntaan opiskelujensa aikana, pysyvän oleskeluluvan ja samalla kansalaisuuden saaminen helpottuu (uuden hallituksen esityksen ajaessa tätä kohtaa eteenpäin) ja muuttuu todennäköisemmäksi. (Komiteamietintö 1997:5, 98)

Suomen työvoiman harmaantuessa on valtion edun mukaista saada maahamme uutta tehokasta ja ammattitaitoista työvoimaa omien ikääntyessä ja eläköityessä. Työvoiman harmaantuminen Suomessa tarkoittaa sitä, että valtiossamme on yli 50-vuotiaita työkäisiä merkittävästi enemmän kuin alle 25-vuotiaita. Tilastollisesti Suomessa kyseinen harmaantuminen tapahtuu aikaisemmin kuin muissa EU-maissa, joka tulee tuottamaan ongelmia jo lähitulevaisuudessa. Nykyisin noin kolmannes suomalaisista on yli 50-vuotiaita ja alle 25-vuotiaiden osuus on puolestaan vain noin viidennes. Tämä johtaa siis siihen, että nuorista

työntekijöistä syntyy pulaa ja työnantajat jo tässä vaiheessa kilpailevat parhaista nuorista, kun taas seniori-työntekijöitä riittää kaikille. Seniorien ongelmana kuitenkin on se, että kauan rutiininomaisessa työssä olleet seniorit eivät opi nuorten tapaan yhtä nopeasti uusia toimintatapoja ja työnmalleja. Lisäksi iäkkäämmät työntekijät jäävät nuoria useammin pitkille sairauslomille, joka vaatii aina lisäresursseja työnantajalta. Tämän vuoksi olisi erittäin toivottavaa, että nuoria osaavia ulkomaalaisia saataisiin maahanme osaavaksi työvoimaksi ja tukipilareiksi kotimaamme yrityksiin ja työmarkkinoille. (Koskela, Passoja 2007, 18.)

5.2 Keskeiset ehdotukset ja niiden vaikutukset

Hallituksen esityksen keskeisimpiä ehdotuksia ovat muun muassa, että tilapäisellä oleskeluluvalla Suomessa vietetystä ajasta osa otettaisiin huomioon määrittäessä ulkomaalaisen asumisaikaa Suomessa. Yhtäjaksoista asumisaikaa vähennettäisiin kuudesta vuodesta viiteen, mikäli hakija on asunut Suomessa jatkuvaluonteisesti. Poikkeuksista asumisaikaa säädetään hakijan kielitaidon perusteella, jos hän pystyy osoittamaan osaavansa suomen tai ruotsin kielen laissa edellytetyllä tasolla. (HE 80/2010.)

Kansalaisuuden saamisen edellytykset selkeytyisivät uuden kansalaisuuslain myötä. Etenkin kielitaitoedellytystä, nuhteettomuusedellytystä ja selvitetyn henkilöllisyyden edellytystä koskevat säännökset ja niitä koskevia poikkeuksia on esityksessä pyritty selkeyttämään. Lisäksi ilmoituksesta saatavaa kansalaisuutta koskevia säännöksiä yksinkertaistettaisiin. (HE 80/2010.)

Hallituksen esityksen kansalaisuuden saamisen ehtojen muutosten seurauksena oletetaan hakemusten määrän jo vuosittain nousussa olevan kasvukäyrän jyrkentyvän yläviistoon entisestään. Kasvun uskotaan koskevan sekä uusia hakemuksia, että kansalaisuusilmoituksia. Hakemusmäärän kasvun ei kuitenkaan uskota aiheuttavan lisäresurssitarpeita Maahanmuuttovirastossa, sillä hakemusten käsittelytavat uuden lain myötä selkeytyisivät ja nopeuttaisivat samalla keskimääräistä käsittelyaikaa. Nopeutumiseen vaikuttaa myös hakemusten uusi vuonna 2010 käyttöön otettu sähköinen käsittelyjärjestelmä (UMA), joka on

nopeuttanut käsittelyaikoja ja vähentänyt ruuhkia virastoissa huomattavasti. (HE 80/2010.)

Kaiken kaikkiaan uusilla säännöksillä katsotaan olevan myönteisiä vaikutuksia kansantalouteemme, sillä työvoiman ikääntyminen ja yritysten globalisoituminen aiheuttavat työvoiman tarvetta. Työvoiman saatavuus vaikuttaa monien yritysten investointi- ja strategiapäätöksiin, sekä niiden perustamismahdollisuuksiin ja toiminnanharjoittamiseen Suomessa. Lisäksi Suomelle pitää tarjota mahdollisuus saada houkutteleva maahanmuuttomaan imago, jonka turvin maahamme saataisiin entistä enemmän osaavaa ammattityövoimaa, joka toisi kansainvälistä perspektiiviä suomalaisiin yrityksiin. (HE 80/2010.)

6 SUOMEN KANSALAIKUUS – KANSALAISEN OIKEUDET JA VELVOITTEET

Kansalaisuus on jokaisen ihmisen oikeusasema, jonka perusteella henkilö on tietyn valtion jäsen eli valtion kansalainen. Tähän asemaan liittyy tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia. Kansalaisten oikeudet voidaan jakaa kolmeen ryhmään: 1) poliittisiin oikeuksiin (mm. äänioikeus), 2) vapausoikeuksiin (takaavat kansalaisille tietyt toimintamahdollisuudet, joihin valtio ei voi puuttua) ja 3) oikeuksiin, joilla taataan jokaiselle kansalaiselle tietyt sosiaaliset, taloudelliset ja sivistykselliset etuudet. Suomessa kansalaisuuden saamisesta, menettamisestä ja kansalaisuusaseman määrittämisestä päättää ulkomaalaisvirasto. Suomen kansalaisuuden voi saada automaattisesti, ilmoituksesta tai hakemuksesta. (Koskela, Passoja 2007, 20 - 23.)

Kansalaisten perusoikeudet on turvattu osin tavallisella lailla ja osin perustuslailla. Kansalaisen perusoikeudet takaavat yksilölle oikeuden toimia vapaasti, niin ettei valtio voi puuttua hänen tekemiinsä. Perustusoikeuksista tärkeimpänä voidaan pitää yhdenvertaisuusperiaatetta, jonka mukaan kansalaisia on kohdeltava tietyissä tilanteissa yhdenmukaisesti ja puolueettomasti alkuperään, ikään, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, terveydentilaan, vammaisuuteen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn katsomatta. Perusoikeus käsittää myös lasten tasa-arvoisen kohtelun. Perusoikeudet koskevat lähes kokonaisuvaltaisesti myös maassa vain asuvia muun maan kansalaisia. (Koskela, Passoja 2007, 23.)

Perusoikeudet turvaavat yksilön oikeusasemaa niin, että jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti, ilman viivytystä lain mukaisesti tuomiovaltaisessa tuomioistuimessa. Kansalainen saa maassaan hengen, vapauden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden, sekä yksityiselämän ja omaisuuden turvan. Henkilöllä on myös oleskelu- ja liikkumisvapaus, joka turvaa Suomen kansalaisen oikeuden valita asuinpaikkansa ja liikkua paikkakunnalta toiselle rajoituksetta. Suomen kansalaista ei myöskään voida karkottaa tai estää tulemasta

maahan. Ulkomailla Suomen kansalainen saa tarvittaessa apua paikalliselta Suomen edustustolta. (Koskela, Passoja 2007, 23.)

Poliittisissa oikeuksissa kansalaisuuden tuomat etuudet tulevat esille mm. äänestyoikeudessa. 18 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen voi äänestää valtiollisissa vaaleissa, joita ovat eduskunta-, parlamentin- ja EU-vaalit, sekä kunnallisvaalit. Myös tiettyihin valtion virkoihin, kuten poliisiin, tuomarin sekä eräisiin ulkoasianhallinnon virkoihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Suomen kansalaisille ja Suomessa asuville on oikeuksien ohella säädetty myös tiettyjä velvoitteita. Kaikkien Suomessa asuvien tulee noudattaa valtion lakeja ja määräyksiä eli heitä koskee yleinen kuuliaisuus- ja tottelevaisuusvelvoite. Muita velvoitteita ovat mm. verovelvoite, joka koskee kaikkia Suomessa asuvia ja täällä liiketoimintaa harjoittavia tai omaisuutta omistavia luonnollisia ja oikeushenkilöitä. (Koskela, Passoja 2007, 25.)

Kaikkia Suomessa asuvia koskee todistamis- ja auttamisvelvollisuus. Lisäksi velvollisuus osallistua väestönsuojeluun koskee jokaista 16 - 64-vuotiasta ja palolain mukaan jokaisen 16 - 65-vuotiaan tulee osallistua tulipalon sammutustöihin. (Koskela, Passoja 2007, 23.)

Edellä mainittujen lisäksi Suomessa on yleinen maanpuolustus velvollisuus, joka velvoittaa jokaisen Suomen kansalaisen osallistumaan maanpuolustukseen tai avustamaan siinä. Asevelvollisuus koskee 18 vuotta täyttäneitä, Suomen kansalaisuuden omaavia miehiä. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

7 SUOMEN KANSALAIUUS HAKEMUKSESTA - EDELLYTYKSET

Ulkomaalaisvirasto voi myöntää ulkomaalaiselle henkilölle kansalaisuuden hakemuksesta (kansalaistaminen), kun hakijan henkilöllisyys on luotettavasti selvitetty ja kun hän täyttää tietyt kansalaisuuteen edellyttävät ehdot:

- Hakija on vähintään 18-vuotias.
- Hän on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti riittävän pitkään tai hänellä on riittävästi kerättyä asumisaikaa (asumisaikaedellytys).
- Hän ei ole syyllistynyt rikokseen tai tuomittu lähestymiskieltoon (nuhteettomuusedellytys).
- Hän ei ole laiminlyönyt elatusvelvollisuuttaan tai muita julkisoikeudellisia maksuvelvoitteitaan.
- Hänen ja hänen perheensä toimentulo on turvattu ja henkilö pystyy luotettavasti selvittämään, mistä saa toimentulonsa.
- Hänellä on vähintäänkin tyydyttävä suullinen ja kirjallinen suomen tai ruotsin kielen taito tai viittomankielentaito (kielitaitoedellytys).

(Koskela, Passoja 2007, 21.)

Edellä mainituista ehdoista voidaan toisinaan poiketa. Ulkomaalainen voi saada Suomen kansalaisuuden joustavammin, jos hän on naimisissa Suomen kansalaisen kanssa. Samalla kun ulkomaalainen otetaan valtiomme kansalaiseksi, voidaan myös hänen alaikäiselle lapselleen myöntää Suomen kansalaisuus. Tällä pyritään perheen yhtenäistämiseen, joka on tärkeä osa ulkomaalaisten kotoutumisessa. Perheen yhtenäistämistä edistää se, että perheenjäsenillä halutessaan mahdollisuus saada kaikille perheenjäsenille sama kansalaisuus. (Koskela, Passoja 2007, 21.)

Kansalaisuus voidaan siis myöntää myös kansalaisuuslain poikkeussäännösten perusteella, vaikka selvitetyn henkilöllisyyden lisäksi kansalaisuuden saamiseksi hakemuksesta on asetettu tietyt ehdot. Kansalaisuuslaissa on säädetty niistä perusteista, joilla edellytyksistä voidaan poiketa ja näitä säännöksiä sovelletaan jatkuvasti. Vuoden 2008 tammikuussa kansalaisuusyksikössä tehtiin 293

myönteistä kansalaisuuspäätöstä, joista 102 tehtiin poikkeussäännöksiin perustuen. Päätöksistä noin 35 prosentissa poikettiin siis ko. edellytyksistä (kielitaito, asumisaika, nuhteettomuus). Eniten poikkeuksia esiintyi nuhteettomuusedellytyksessä. (Maahanmuuttovirasto 2008.)

7.1 Selvitetty henkilöllisyys

Selvitetty hakijan henkilöllisyys on kansalaisuuslaissa säädetty yksi perusedellytyksistä, joiden perusteella maahanmuuttajalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus. Hakijan hakemusprosessi lähtee käyntiin sillä, että hänen henkilöllisyytensä voidaan luotettavasti selvittää. Tämä on hakijan kansalaisuuden myöntämisen kannalta ensisijainen perusedellytys, ennen kuin mitään muita edellytyksiä lähdetään tutkimaan ja selvittämään. Tämä tarkoittaa, että kansalaistamisen muita edellytyksiä ei lähdettäisi tutkimaan, jos hakijan henkilöllisyys on epäselvä tai epäillään henkilöllisyys selvityksen luotettavuutta. Vaikka hän täyttäisi muut edellytykset, näitä olisi turha tutkia, sillä viranomaisen ei voi myöntää hakijalle kansalaisuutta, ilman henkilöllisyyden luotettavaa selvitystä. (Kuosma 2003, 100 – 101.)

Hakija voi selvittää henkilöllisyytensä asiakirjoilla tai muutoin antaa luotettavat tiedot nimestään, syntymäajasta, perhesuhteista ja muista tarpeellisista seikoista. Asiakirja voi olla hänen kansalaisuusvaltionsa voimassa oleva passi tai muu henkilöllisyystodistus. Luotettava henkilöllisyys selvitys on oikeudenmukainen toimenpide. Toimenpiteen suorittamisella kohdellaan kaikkia hakijoita oikeudenmukaisesti. Kansalaisuutta haettaessa muille perheenjäsenille yhtäaikaaisesti tarkistetaan myös lasten eli kanssahakijoiden henkilöllisyys huolimatta siitä, että hakemusten käsittelijällä on oletus mukana olevien lasten olevan hakijan jälkeläisiä. Hakijan täytyy pystyä esittämään viranomaiselle siis myös luotettavat tiedot niin omasta kuin kanssahakijoiden / kanssahakijan eli lapsensa tai lapsensa henkilöllisyydestä. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Luotettavasta henkilöllisyystodistuksesta on mm. käytävä ilmi kansalaisuutta hakevan henkilön syntymäaika, eli se onko hänellä iän puolesta edellytykset Suomen kansalaisuuteen. Hakijan tulee olla täysi-ikäinen, eli 18 vuotta täyttänyt,

jotta hän voi omatoimisesti hakea Suomen kansalaisuutta. Täysi-ikäiseksi rinnastetaan myös alle 18-vuotias henkilö, jos tämä on tai on ollut avioliitossa. (Kuosma 2003, 102.)

Koska maahanmuuttajan kansalaistaminen merkitsee valtion kannalta luottamuksen osoittamista hakijaa kohtaan ja siihen, että hänellä on riittävät valmiudet tulla toimeen omillaan itsenäisesti ja täysipainoisesti suomalaisessa yhteiskunnassa, oletetaan hänen vastavuoroisesti toimivan luotettavasti yhteiskuntaa kohtaan osoittamalla luotettavat henkilötiedot itsestään. Jos hakijan henkilöllisyyttä ei voida pitää luotettavana tai se on epäselvä, ei myöskään tällaista luottamusta voi yleensä olla. Lain mukaan ei olisi tarkoitus myöntää henkilöllisyyttä kenellekään, josta ei ole selvyyttä kuka hän on. Tällä pyritään myös osin välttämään ns. ”lumehakijoita”, joiden oletetaan hakevan kansalaisuutta väärin perustein. Hakijaa ei esimerkiksi kansalaistettaisi tapauksissa, jossa on ilmeistä että hakija hakee Suomen kansalaisuus ainoastaan sillä perusteella, että voisi valtiomme kansalaisena muuttaa toiseen valtioon (esim. EU:n sisäinen muutto tai pohjoismaasta toiseen), johon muuttaminen olisi hänen senhetkisen kansalaisuutensa perusteella vaikeaa tai lähes mahdotonta. Tämän tyyppisissä tapauksissa katsotaan kansalaisuuden hakijalla olevan väärä motiivi hakemisen suhteen. Henkilön katsotaan hakevan Suomen kansalaisuutta vain sen tuoman edun vuoksi, eikä sen takia että hän haluaisi vilpittömästi ”suomalaistua”. Myöskään henkilöjä, joiden epäillään olevan riski Suomen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden kannalta ei kansalaisteta. (Kuosma 2003, 102.)

Hallituksen esityksessä (HE 80/2010) ei ole esitetty merkittävää muutosta nykyiseen selvitettyä henkilöllisyyttä koskevaan pykälään. Lain pykälän 1 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi lisättävän, että kyseinen edellytys koskee hakijaa. Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 4 momentti. Siinä esitetään, että hakijan itsensä tekemä tai viranomaisen selvityksiin perustuva muutos hakijan nimeen, syntymäaikaan tai kansalaisuuteen katkaisisi 3 momentissa tarkoitetun määräajan. (Pykälän 3 momentin mukaan henkilöllisyyttä pidetään selvitetynä, jos ulkomaalainen on viimeiset kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt samoilla henkilötiedoilla, kuin mitkä hänestä on väestötietojärjestelmään rekisteröity.)

Määräaika ei kuitenkaan katkeaisi, jos muutoksen tiedoissa katsotaan olevan vähäinen. Uudella momentilla selkiytettäisiin lain pykälää sekä pyritään ehkäisemään sitä, ettei ulkomaalaiselle myönnettäisi kansalaisuutta epäselvän tai epäluotettavan henkilöllisyyden vuoksi. Jos henkilö on tehnyt muutoksia (esim. muuttamalla nimeään) kiinnitetään huomiota sen merkitykseen henkilöllisyyden arvioinnin kannalta. Puolestaan radikaalimpana muutoksena nimimuutoksen sijaan pidetään sitä, jos henkilön syntymäaika muutetaan usealla vuodella tai henkilö on asunut vuosia Suomessa ennen henkilöllisyyden muuttamista. Muutosta uusien momenttien tuominen lakiin ei juuri toisi, mutta on sekä hakijan että hakemuksen käsittelijän etujen mukaista saada selkeän lain mukaiset ratkaisut ääritilanteissa. (HE 80/2010.)

7.2 Kielitaitoedellytys

Kansalaisuutta hakevan tulee hakemusta varten osoittaa omaavansa vähintään tyydyttävän suomen tai ruotsinkielen taidon. Kielitaitoedellytyksen voi osoittaa yleisen kielitutkinnon yleistasolla kolme, valtion kielitutkinnon tyydyttävällä kirjallisella ja suullisella taidolla tai suorittamalla perusopetuksen oppimäärän suomi tai ruotsi äidinkielenä tai toisena kielenä. Kielitaidoin voi osoittaa myös muulla koulusivistyksellä tai ammatillisella tutkinnolla. (Kuosma 2003, 117.)

Kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija korkean iän tai terveytensä vuoksi ei pysty oppimaan suomen tai ruotsin kieltä riittävän hyvin. Näissä tapauksissa hakijalla tulee olla lääkärintodistus osoittaakseen kyvyttömyytensä oppia uutta kieltä. Kielitaitoedellytyksestä ja sen poikkeussäännöksistä on säädetty tällä hetkellä voimassaolevassa kansalaisuuslaissa. (Kuosma 2003, 117.)

Hallituksen esityksellä (80/2010) pyritään vaikuttamaan sukupuolivaikutuksiin sekä lapsiin ja haavoittuviin ryhmiin kielitaitoedellytyksissä tasa-arvoistamalla kaikkien hakijoiden mahdollisuudet saada Suomen kansalaisuus. Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutosta kielitaitoedellytyksen poikkeuksiin, joilla on erityisesti vaikutusta edellä mainittuihin ryhmiin. Ehdotuksessa haluttaisiin säätää poikkeus kielitaitoedellytyksissä luku- ja kirjoitustaidottomille hakijoille. Myös 65 vuotta täyttäneille säädettäisiin tarkemmin poikkeuksesta kielitaitoedellytyksen

suhteen. Se ei tosin muuttaisi tämän hetkistä käytäntöä iäkkäiden hakijoiden suhteen, mutta selkiyttäisi pykälää entisestä kun poikkeuseriaatteesta säädettäisiin laissa. Poikkeus kielitaitoedellytyksessä ei olisi ehdoton, sillä luku- ja kirjoitustaidottomilta sekä iäkkäiltä hakijoilta edellytettäisiin yhä vähintään suomen tai ruotsin kielen alkeiden osaamista. Kielitaidon vähimmäisvaatimuksella halutaan taata heidän mahdollisuutensa pärjätä itsenäisesti yhteiskunnan arkitilanteissa. (HE 80/2010.)

Lakiin ehdotetaan voitavan poiketa kielitaitoedellytyksessä niin, että haavoittuvat ryhmät voitaisiin kansalaistaa nykyistä joustavammin jos siihen katsotaan olevan painavat perusteet. Kyseinen poikkeus ehdotetaan sovellettavan henkilöille, joilla on todettu olevan oppimisvaikeuksia tai puutteellisesta koulutuksesta johtuva selvästi heikompi oppimiskyky. Nämä poikkeukset ajaisivat etenkin maahanmuuttajanaisten etua, sillä suurin osa luku- ja kirjoitustaidottomista maahanmuuttajista on naisia. (HE 80/2010.)

Hallituksen esitys uudesta poikkeussäännöksestä kieliedellytyksen suhteen ajaisi pääasiassa naisten, mutta myös samalla koko maahanmuuttajaperheen etua kansalaisuutta haattaessa jokaiselle perheen jäsenelle. Etenkin monilapsisissa perheissä kotona lapsia hoitavat äidit kohtaavat usein haasteita toiseen maahan muutettuaan sekä kotoutumisessa että sosiaalisen verkoston muodostamisessa. Äitien on hankala omaksua asuinmaansa uutta kieltä, jos he viettävät suurimman osan ajastaan lasten parissa kotonaan kommunikoiden perheenjäsenten kesken omalla äidinkielellään. Haasteellisuutta kielen oppimiseen lisää jos he ovat jo maahan muuttaessaan luku- ja kirjoitustaidottomia. Näin ollen olisi vähintäänkin kohtuullista että luku- ja kirjoitustaidottomat perheen äidit, joilla ei kotimaassaan ole ollut mahdollisuutta käydä koulua ja sivistää itseään saisivat mahdollisuuden Suomen kansalaisuuteen hakemuksesta kielitaitoedellytyksestä poiketen, etenkin jos he täyttäisivät muut kansalaisuuden myöntämiseen vaadittavat edellytykset. (HE 80/2010.)

Kansalaisuuslakiin ehdotetaan myös uutta säännöstä, joka puolestaan on päinvastainen edelliseen nähden (ns. positiivinen ongelma), joka tulee esiin tapauksissa, jossa kansalaisuutta hakeva hallitsee suomen tai ruotsin kielen jo

erinomaisesti, mutta asumisaikaedellytys ei vielä täyty. Tässä lain kohdassa saatettaisiin asumisaikaedellytyksestä poiketa, jos henkilö saavuttaa laissa edellytetyn kielitaidon tason. Tällä uudella säännöksellä pyritään kannustamaan maahanmuuttajia tehokkaaseen kielen opiskeluun. Tämä edesauttaisi maahanmuuttajia integroitumaan Suomeen entistä tehokkaammin, sekä yhteinen kieli edesauttaa kommunikaatiota ja sosiaalisten verkostojen luomista. Vanhempien kielitaidon hankkiminen parantaisi myös lasten asemaa, sillä he oppivat uuden kielen usein vanhempiaan nopeammin. Lapset pääsisivät helpommalla, kun heidän ei tarvitsisi toimia vanhempiensa tulkkeina arkisissa tilanteissa. Uudella lailla tuettaisiin siis koko perheen kielitaidon kehitystä. Kielitaito takaa sekä lapsille että vanhemmille mahdollisuuden toimia itsenäisesti arkisissa tilanteissa ja todennäköisesti vähentäisi perheenjäsenten syrjäytymisriskiä. (HE 80/2010.)

Vuonna 2000 Suomessa oli 21 500 alle 15-vuotiasta lasta (joista 8 000 alle kouluikäisiä), jotka puhuivat äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Maahanmuuttajalapset ovat oikeutettuja ennen kouluikää käymään esikoulua tai pääsemään kunnalliseen päivähoitoon tai -kerhoon. Kouluikäiset maahanmuuttajalapset ovat oikeutettuja käymään ilmaista peruskoulua Suomessa. Lapset oppivat suomen- tai ruotsinkieltä puhuvissa yhteisöissä helposti uuden kielen. Koska maahanmuuttajalapsien vanhemmat ovat useimmiten alhaisemmin koulutettuja kuin suomalaisten lasten vanhemmat, pidetään lasten kehityksen ja heidän syrjäytymisen ennaltaehkäisemisen kannalta tärkeänä, että lapset saavat viettää aikaa sosiaalisessa ympäristössä luoden kontakteja ja sosiaalisia suhteita muihin ikätovereihin. Tämä helpottaa lasten integroitumista Suomeen, kun he voivat kommunikoida muiden lasten kanssa yhteisellä kielellä. Kun vanhemmat antavat mahdollisuuden lapsilleen osallistua kunnalliseen päivähoitoon tai lapset menevät kouluun Suomessa, tuo se kannustusta koko perheelle opetella ja oppia asuinvaltion kieltä ja kulttuuria. Myös vanhemmat (etenkin kotiäidit) voivat paremmin perehtyä ympäröivään kulttuuriin, lasten ollessa poissa kotoa. He saavat enemmän perspektiiviä Suomesta, suomalaisista ja oppivat suomen kieltä tehokkaammin kuin sillä, että hoitaisivat lapsia kotonaan ja eläisivät omana pienenä yhteisönään perheensä kanssa ”neljän seinän sisällä”. Vaikka Suomeen

muuttavia ulkomaalaisia pyritään parhaan mukaan kotouttaa uuteen asuinmaahansa, silti yhteiskuntamme takaa jokaiselle maahan muuttavalle oikeuden harjoittaa omaa kieltään, kulttuuriaan tai uskontoaan Suomessa. (Ministry Of Labour 2003, 35.)

Koska monissa kulttuureissa perhe-käsitys on jokseenkin laajempi kuin Suomessa, pidetään myös isovanhempia perheenjäseninä. Näin ollen aikaisempi maininta iäkkäämpien henkilöiden (yli 65 vuotta täyttäneiden) kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta edesauttaisi siis perheen mukana muuttavien isovanhempien kansalaistamisen. Isovanhempien kansalaistamisesta on suuri etu maahanmuuttajaperheelle. Vaikka Suomen vanhustyö herättää paljon keskustelua, on maassamme kuitenkin kohtalaiset olosuhteet vanhuksille. Suomen kansalaista ei voida karkottaa maasta. Täten perheillä ei olisi huolta siitä, että joutuisivat asumaan monien satojen tai jopa tuhansienkin kilometrien päässä iäkkäistä perheenjäsenistään tai huolehtimaan epävakaisiin olosuhteisiin kotimaahan karkotettujen isovanhempien pärjäämisestä. Vastaavan kaltaisia tapauksia on viime vuosina tullut esille mediassa mm. kun egyptiläinen isoäiti Eveline Fadayel ja venäläinen Irina Antonova joutuivat lähtemään Suomesta oleskeluluvan päätyttyä. (Yle, juttuarkisto 2010.)

KHO:n ratkaisut kielitaitoedellytystä koskien:

KHO:2009:29

Vuosikirjanumero KHO:2009:29

Antopäivä 20.3.2009

Taltionumero 645

Diaarinumero 3071/3/07

Kansalaisuusasia - Kielitaitoedellytys - Terveystila - Masennus - Traumaaperäinen stressihäiriö

Vuonna 1969 syntynyt A oli vedonnut terveystilaansa kielitaitoedellytyksestä poikkeamiseksi. Hän ei kuitenkaan ollut esittänyt selvitystä siitä, että hänen sairauttaan olisi yritetty asianmukaisesti hoitaa. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ottaen huomioon myös A:n iän, ettei ollut kohtuutonta vaatia häneltä kielitaitoedellytyksen täyttämistä.

Kansalaisuuslaki 13 § 1 momentti 6 kohta ja 2 momentti sekä 18 § 2 momentti

KHO:2009:28

Vuosikirjanumero KHO:2009:28

Antopäivä 20.3.2009

Taltionumero 644

Diaarinumero 3062/3/07

Kansalaisuusasia - Kielitaitoedellytys - Poikkeus - Lukivaikeus - Perusoikeusmyönteinen tulkinta

Vuonna 1947 syntyneen A:n kansalaisuushakemus oli hylätty puuttuvan kielitaidon takia. Kun A oli kuitenkin pyrkinyt aktiivisesti täyttämään vaaditun kielitaitoedellytyksen ja hänellä oli todettu lukivaikeus, korkein hallinto-oikeus katsoi, ottaen huomioon myös A:n iän ja sen, että hänen suullinen kielitaitonsa oli arvioitu riittäväksi, että häneltä oli kohtuutonta vaatia kielitaitoedellytyksen täyttämistä.

Perustuslaki 6 § 2 momentti

Kansalaisuuslaki 13 § 1 momentti 6 kohta ja 2 momentti sekä 18 § 2 momentti

7.3 Asumisaikaedellytys

Nykyinen kansalaisuuslaki edellyttää hakijalta vähintään kuuden vuoden yhtäjaksoista asumista Suomessa. Hakija voi myös ns. kerätä itselleen asumisaikaa eripituisissa asumisjaksoissa, mutta siihen on myös omat ehdot. Kerätyssä asumisajassa hakijan tulee 15-vuotissyntymäpäivän jälkeen olla asunut Suomessa yhteensä kahdeksan vuotta, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Poikkeuksista asumisaikaedellytyksessäkin säädetään. Asumisaika voi olla joissa tapauksissa lyhyempi kuin kuusi yhtäjaksoista vuotta tai kahdeksan kerättyä. Vaadittu yhtäjaksoinen asumisaika on neljä vuotta tai vastaavasti kerättynä kuusi vuotta, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä 15-vuotissyntymäpäivän jälkeen, jos hakijalla on suomalainen puoliso, jonka kanssa hän on asunut vähintään kolme vuotta ja asuu edelleen. Asumisaika edellytyksestä voidaan poiketa myös, jos hakijalla on pakolaisasema tai hän on saanut oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella. Näissä tapauksissa asumisaika lasketaan turvapaikkahakemuksen jättämisestä lähtien. Poikkeuksia tehdään myös

tahattomasti kansalaisuudettomien hakijoiden kohdalla. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Kansalaisuuslaissa säädetään myös painavista perusteista, joilla ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus lain asumisaikaedellytyksestä poiketen. Edellytyksestä voidaan poiketa, jos hänellä on lailliseen tai pitkäaikaiseen Suomessa oleskeluun tai muuhun tähän verrattavaan syyhyn perustuen kiinteät siteet Suomeen, sekä hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on viimeiset kaksi vuotta ollut keskeytyksettä Suomessa. Muita poikkeukseen edellyttäviä seikkoja ovat, jos hakijan vakinainen ja päätoiminen työpaikka sijaitsee Suomessa ja hänen työnsä hoitaminen olisi kohtuuttoman vaikeaa ilman Suomen kansalaisuutta. Tai hakija on iäkäs (yli 65-vuotias) ja hänen elinolot huomioon ottaen kansalaistamiselle on erittäin painavat perusteet. Tai ääripäätapauksena, jos hakijaa on pidetty virheellisesti ilman hänen omaa syytään Suomen kansalaisena vähintään 10 vuotta suomalaisen viranomaisen erehdyksen takia, tai poikkeukseen on muutoin olemassa jokin erityisen painava syy. (Kuosma 2003, 118.)

Kansalaisuuslain 13 §:n (*Kansalaistamisen yleiset edellytykset*) pykälän 1 momentin asumisaikaedellytystä ehdotetaan hallituksenesityksessä muutettavaksi niin, että yhtäjaksoista asumista lyhennettäisiin nykyisestä kuudesta vuodesta viiteen vuoteen. Vastaavasti kerättyä asumisaikaa lyhennettäisiin yhdellä vuodella kerätystä kahdeksasta vuodesta seitsemään vuoteen. Lakiuudistuksessa säädettäisiin otettavaksi huomioon asumisaikaan ulkomaalaisen maassa oleskelun luonne. Ehdotuksen mukaan puolet tilapäisellä oleskeluluvalla maassa vietetystä ajasta otettaisiin huomioon yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa, kuitenkin edellyttäen hakijan asuneen Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden. Asumisaikana hakijan varsinaisen asunnon ja kodin on edelleen oltava Suomessa. (HE 80/2010.)

Asumisajan alkamisen ajankohdasta säädettäisiin uudessa laissa. Muutos voimassa olevaan lakiin tulisi esiin siinä, että kun nykykäytännön mukaan asumisaika alkaa ensimmäisestä oleskeluluvan myöntämispäivästä. Hallituksen esityksessä sen sijaan ehdotetaan ajankohdan alkavan ensimmäisen jatkuvan oleskeluluvan alkamispäivästä. (HE 80/2010.)

Uusien säännösten edut kansalaisuutta hakevalle ovat ilmeiset. Hakija, joka on aktiivinen ja motivoitunut saamaan Suomen kansalaisuuden saa kansalaisuuden uuden lain myötä nopeammin. Tämä todennäköisesti helpottaa hänen sopeutumistaan yhteiskuntaamme ja edistäisi ulkomaalaisten yhteiskunnallista kuuluvuutta Suomessa. Kansalaistamisella uskotaan edistävän kotoutumisprosessin etenemistä myös useamman sukupolven osalta. Jo viiden vuoden asumisajalla hakija/hakijat pystyvät muodostamaan määrätietoisien mielipiteen omista valmiuksistaan elää suomalaisessa yhteiskunnassa tasapainoista elämää yhteiskunnan tärkeiden arvojen mukaisesti. Esimerkiksi, jos perhe on vakituisesti asunut Suomessa useamman vuoden, on heillä useimmiten vankka määrätietoisuus siitä mitä haluavat. Viiden vuoden asumisaika riittää varmasti varmistumaan perheenjäsenten viihtyvyydestä Suomessa, niin lasten kuin vanhempienkin osalta. (HE 80/2010.)

KHO:2007:31

Vuosikirjanumero KHO:2007:31

Antopäivä 9.5.2007

Taltionumero 1198

Diaarinumero 96/3/07

Kansalaisuusasia - Asumisajan alkaminen - Varsinainen asunto ja koti - Suomen kansalaisen puoliso

X oli saanut ensimmäisen oleskeluluvan Suomeen 16.8.1999 ja pysyväisluonteisen oleskeluluvan 16.4.2002. Hän haki Suomen kansalaisuutta 30.5.2006. X on 1.1.2003 muuttanut yhteen Suomen kansalaisen Y:n kanssa ja he ovat solmineet avioliiton 15.8.2005. X työskentelee Suomessa päätoimisena urheilijana. X:llä on edellisestä avioliitostaan vuonna 1997 syntynyt tytär, joka asuu X:n ja hänen puolisonsa kanssa Suomessa ja käy täällä koulua. X:n asumisajan alkamisajankohtana on pidettävä kansalaisuuslain 15 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla ensimmäisen oleskeluluvan myöntämispäivää 16.8.1999. X:n varsinaisen asunnon ja kodin katsottiin olleen kansalaisuuslain 22 §:ssä tarkoitettulla tavalla Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä.

Kansalaisuuslaki (359/2003) 7 §, 13 § 1 mom. 2 kohta, 15 § 1 mom. 2 kohta, 22 §

7.4 Nuhteettomuusedellytys

Nuhteettomuusedellytys tarkoittaa sanan mukaisesti henkilön nuhteettomuutta eli sitä ettei häntä ole tuomittu rangaistavaksi tai määrätty lähestymiskieltoon. Edellytyksessä kuitenkin huomioidaan teon laatujen suuruus ja voidaan poiketa, jos kyseessä on ollut lievempi rikos tai rikkomus. Huomiota kiinnitetään myös mahdollisesta rikoksesta/rikoksista kuluneeseen aikaan ja ettei niitä ole paljoa kertynyt. Esimerkiksi rikesakkorikoksista ei ole estettä kansalaistamiselle, vaan kyseisissä tapauksissa sovelletaan nuhteettomuusedellytyksestä poikkeamista koskevaa säännöstä. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Kuten aikaisemmassa mainitsin, nuhteettomuusedellytyksestä voidaan poiketa, jos kansalaisuusyksikössä siihen katsotaan olevan perusteltu syy. Ensisijaisesti poikkeusta harkittaessa pyritään kiinnittämään huomiota rikoksesta/rikoksista kuluneeseen aikaan, rangaistuksen ankaruuteen ja teon laatuun, sekä onko rikoksiin syyllistytty toistuvasti. Mahdolliset ulkomailla saadut tuomiot ja rangaistukset huomioidaan myös hakijan nuhteettomuutta arvioitaessa, jos tehdyt rikokset eivät ole Suomen rangaistusjärjestelmän vastaisia. Jos hakija on syyllistynyt lieviin rikoksiin tai rikoksista katsotaan olevan jo kauan aikaa, voidaan hakemuksen hylkäämisen ja suoranaisen poikkeuksen ohella määrätä hakijalle odotusaika, jona hakijaa ei kansalaisteta. Odotusaika on voi olla vuoden tai korkeintaan seitsemän vuotta siitä, kun hän on suorittanut ehdollisen vankeusrangaistuksensa. Jos kyseessä on ehdollinen vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelus, nuorisorangaistus tai sakkorangaistus odotusaika on siinä tapauksessa 1- 3 vuotta rikoksen tekopäivästä luettuna. (Kuosma 2003, 123.)

Hallituksen esityksen (HE 80/2010) nuhteettomuusedellytys pyritään pitämään entisellään. Nuhteettomuusedellytyksestä poikkeamista kuitenkin pyritään selkeyttämään niin, että pykälä rajattaisiin koskemaan nuhteettomuusedellytyksen poikkeusten edellytyksiä. Kuitenkaan sisällöllisiä muutoksia ei pykälään tehtäisi, mutta säännöksen selkiyttäminen loisi paremman yhteisymmärryksen hakijan ja hakemuksen käsittelijän välillä ristiriitatilanteissa. Nuhteettomuusedellytyksestä voitaisiin jatkossakin poiketa hakijan tilanteen kokonaisvaltaisen arvioinnin perusteella, jos nuhteettomuusedellytyksestä poikkeamiselle on perusteltu syy.

Nuhteettomuusedellytyksestä ei kuitenkaan voida poiketa, jos hakijalla on tuomittu erittäin vakavasta teosta tai hän on toistuvasti syyllistynyt rikoksiin. Tällöin tulisi tehdä kielteinen päätös ilman odotusaikaa. Nuhteettomuusedellytyksestä poikkeaminen ajaa hakijan etua, sillä se antaa motivoituneelle kansalaisuuden hakijalle (henkilö joka haluaa aidosti ”suomalaisuutta”) mahdollisuuden kansalaisuuteen. Myös silloin, kun ollaan perheen voimin liikkeellä kansalaisuutta haettaessa, voi olla mahdollista että perheen jäsenistä joku on kotimaassaan aikaisemmin esim. ”pula-aikoina” hairahtanut laittomaan toimintaan, kuten näpistykseen. Jos kyseisestä tapahtumasta on kulunut jo aikaa ja tekijä olisi jo kärsinyt teostaan ja parantanut tapansa, olisi kohtuutonta jos perheen jäseneltä evättäisiin kansalaisuushakemus tapahtuneen vuoksi. (HE 80/2010.)

KHO:2008:59

Vuosikirjanumero KHO:2008:59

Antopäivä 15.8.2008

Taltionumero 1892

Diaarinumero 1803/3/07

Kansalaisuusasia - Nuhteettomuusedellytys - Odotusajan laskeminen

A:n kansalaisuushakemus oli hylätty rangaistaviin tekoihin syyllistymisen vuoksi. Ulkomaalaisvirasto oli samalla määrännyt A:lle yhdeksän vuoden odotusajan eri rangaistuksista tulevat odotusajat viraston sisäisen määräyksen nojalla yhteen laskien. Kansalaisuuslain 19 §:n 2 momentin mukaan odotusaika ehdollisen vankeusrangaistuksen ja sakkorangaistuksen osalta voi olla enintään kolmen vuoden mittainen rikoksen tekopäivästä. Ulkomaalaisvirasto ei voinut poiketa laissa säädetyistä odotusajan enimmäispituudesta.

Kansalaisuuslaki (401/1968) 4 § 1 ja 2 mom

Kansalaisuuslaki (359/2003) 13 § 1 mom 3 kohta ja 2 mom, 19 § ja 54 § 3 mom

8 KAKSOISKANSALAIKUUS

Vuonna 2003 annettu nykyinen kansalaisuuslaki (359/2003) toi radikaalin muutoksen sitä edeltäneeseen hakijoiden kaksoiskansalaisuuden suhteen. Suomen lainsäädäntö hyväksyy hakijoiden monikansalaisuuden. Tämä tarkoittaa sitä, että ulkomaalainen voi saada Suomen kansalaisuuden ja samalla säilyttää oman kansalaisuutensa, jos hänen kansalaisuusvaltion lainsäädäntö sen sallii. Hakijan kannattaa siis varmistua oman kotimaansa lainsäädännöstä Suomen kansalaisuutta hakiessaan, ettei hän tahtomattaan menetä omaan kotimaansa kansalaisuuttaan. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Kaksoiskansalaisuudesta katsotaan olevan sekä etua että haittaa. Pääasiassa etua kuitenkin, sillä kahden maan kansalaisella on täysivaltaiset oikeudet niissä valtioissa, joiden kansalainen hän on (esim. äänestysoikeus). Kansalaisoikeuksiin ja -velvoitteisiin syvennyinkin jo laajemmin aikaisemmassa kappaleessa 5 (s. 13 - 14). Mutta näiden oikeuksien ohessa kaksoiskansalaisen yhteydet kotimaahan eli nykyiseen kansalaisuusvaltioon säilyvät luontevasti, sillä kaksoiskansalainen ei tarvitse erillistä matkustaakseen kotimaahansa tai Suomeen, eikä esimerkiksi lupaa siellä asumiseen tai työntekoon. Lievänä varjopuolena kaksoiskansalaisella voi olla se, että hän joutuu suorittamaan asevelvollisuuden kaikissa niissä valtioissa, jonka kansalainen hän on. Joissain tapauksissa Suomen viranomaisilla ei ole mahdollisuutta auttaa, jos kaksoiskansalainen joutuu vaikeuksiin toisessa kansalaisuusvaltiossaan. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Katson kaksoiskansalaisuudella olevan etua koko perheen hyväksi. Jos Suomeen muuttanut perhe hakee kansalaisuutta kaikille perheenjäsenille, saa jokainen heistä kaksoiskansalaisuuden ilman, että joutuu luopumaan nykyisestään, jollei heidän kotimaan laissa muuta ole muuta määrätty tämän osalta. Tämä helpottaa heidän kulkemistaan valtioiden, joiden kansalaisia he ovat välillä. Se auttaa pitämään yllä sukulaisuussuhteita toiseen maahan jääneiden sukulaisten ja perheenjäsenten välillä, kun he saavat vapaasti tulla maahan ilman lupaa ja lähteä sieltä omasta tahdostaan, ilman että heidät voidaan karkoittaa sieltä pois. Viisumien ja oleskelulupien hankkiminen on aina työlästä ja vaatii toisinaan joltain perheiltä

tarkkaa rahan investointia jotta saadaan viisumit ja muut luvat matkustamiselle perheenjäsenille hoidettua. Matkustaminen on kaksoiskansalaisille varmasti mielekkäämpääkin ilman odottelua ja jonottamista tullissa, jos heillä on molempien kansalaisuusvaltioiden passit. Matkustaminen helpottuu, koska kaksoiskansalaisen ei tarvitse toiseen kansalaisuusvaltioon mennessään hankkia pitkäaikaista viisumia ja he saavat vapaasti työskennellä kummassa tahansa kansalaisuusvaltiossa. (The advantage of dual citizenship 2010.)

Kaksoiskansalainen nauttii molempien kansalaisuusvaltioiden etuuksia ja oikeuksia, sekä oikeusturvaa. Useimmiten kaksoiskansalaisella on oikeus esimerkiksi äänestää, omistaa omaisuutta, nauttia sosiaaliturvaa ja sosiaalipalveluista ja terveydenhuollosta kummassakin kansalaisuusvaltiossaan. Kaksoiskansalainen, joka omistaa kiinteää omaisuutta kummassakin kansalaisuusvaltiossaan ja matkustaa säännöllisesti valtioiden välillä saa huomattavaa helpotusta monikansalaisuudestaan näissä tapauksissa. (The advantage of dual citizenship 2010.)

Kaksoiskansalaisuus on globaalisti entistä tunnetumpi käsite nykyään. Monien valtioiden aikaisempi käytäntö (myös Suomessa) on ollut se, että kansalaisuutta hakeva menettää aikaisemman kotimaansa kansalaisuuden saadessaan toisen kansalaisuuden. Monissa valtioissa on valtion kansalaisuuslakiin säädetty mahdollisuus hankkia itselleen moni- eli kaksoiskansalaisuus ilman, että enää menettää aikaisempaa kansalaisuuttaan. Useimpien valtioiden lainsäädäntö takaa siis kaikille perheenjäsenille mahdollisuuden saada itselleen kaksoiskansalaisuuden. Täten nykyään jo monilla vanhemmilla, isovanhemmilla, lapsilla on kahden eri valtion passit. (The advantage of dual citizenship 2010.)

9 SUOMEN KANSALAISUUDEN HAKEMINEN – KANSALAISUUSHAKEMUKSELLA

Ulkomaalaisen olettaessa, että hän täyttää kaikki kansalaisuuden myöntämiseksi vaadittavat edellytykset, voi hän laittaa hakemuksen saadakseen itselleen Suomen kansalaisuuden. Hakemustyyppinä on useita, riippuen siitä hakeeko hän kansalaisuutta vain itselleen vai onko hänellä kanssahakija eli oma huollettava lapsi, jolle haetaan samassa yhteydessä kansalaisuutta matkassaan. Hakija voi panna Suomen kansalaisuutta koskevan kansalaisuushakemuksen vireille vain Suomessa ja kansalaisuuden myöntäminen riippuu laissa säädettyjen edellytysten täyttymisestä. Kansalaisuus päätöksen myöntäminen perustuu viranomaisen harkintaan. Päätöksen ollessa myönteinen hakija saa itselleen Suomen kansalaisuuden päätöksentekopäivästä lukien. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Kansalaisuushakemus tehdään lomakkeella. Hakija valitsee itselleen hakemustyyppistä riippuen sopivan lomakkeen, jonka hän voi tulostaa esimerkiksi Internetistä Maahanmuuttovirasto sivuilta (www.migri.fi) tai pyytää sen poliisilta tai Maahanmuuttovirastolta. Kun hakija on täyttänyt kansalaisuushakemuksen, tulee hänen jättää hakemus kotipaikkakuntansa poliisille. Hakijalla tulee lomaketta jättäessään olla mukana virallinen henkilöllisyystodistus (esimerkiksi voimassaoleva passi tai ajokortti), jolla hakijan henkilöllisyys varmistetaan. Jos kansalaisuutta haetaan samassa yhteydessä lapselle, tulee kanssahakijan olla mukana lomaketta jätettäessä ja lapsen henkilöllisyys pitää pystyä selvittämään myös luotettavasti. Päähakija ei voi kuitenkaan tehdä yksipuolista päätöstä koskien hänen lapsensa kansalaisuutta. Jos lapsi on yli 12 vuotta, kuulevat viranomaiset häntä hakemuksen johdosta. Käytännössä lapsen kuuleminen tapahtuu sillä, että hän allekirjoittaa kuulemisen yhteydessä kohdan hyväksymisestä liitelomakkeessa. Lisäksi jos lapsen vanhemmilla on häntä koskeva yhteishuoltajuus, kuullaan myös hänen toista huoltajaansa. Poikkeustapauksissa voidaan kuitenkin myöntää lapselle Suomen kansalaisuus toisen huoltajan vastustuksesta huolimatta, jos sen katsotaan olevan lapsen etujen mukaista. Lapsen edun selvittämiseksi voidaan pyytää sosiaaliviranomaisen virallinen lausunto asiasta. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

9.1 Lapsen kansalaistaminen

Voimassa olevaan kansalaisuuslakiin ehdotetaan hallituksen esityksessä (HE 80/2010) tehtävän muutosta koskien lapsen kansalaistamista. Siihen ehdotetaan lisättävän mahdollisuus myöntää lapselle kansalaisuus hänen huoltajan ohella myös hänen edunvalvojan tekemästä hakemuksesta. Momenttiin lisättäisiin uusi kohta, jonka mukaan lapselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus, jos hänen huoltajansa eli vanhempi, jonka luona lapsi asuu tekee lapsen kansalaisuushakemuksen painavaan syyhyn vedoten. Käytännössä saattaa tulla vastaan tilanteita, joissa lapsen kansalaistaminen katsotaan olevan lapsen edun mukaista, vaikka hän ei asuisikaan hakemuksen tekijän luona. Esimerkiksi jos lapsi on lastensuojelullisista syistä viranomaisen toimesta siirretty asumaan erilleen huoltajastaan, ei voida edellyttää lapsen asuvan lasta koskevan kansalaisuushakemuksen tehneen huoltajan kanssa. (HE 80/2010.)

Uudella lainsäädöksen poikkeussäädöksillä pyritään ajamaan lapsen etua ja se vähentäisi ristiriitaa muutamassa ääritapauksessa, esimerkiksi edellä mainitsemani kaltaisissa tilanteissa. Lapsissa on tulevaisuus ja tämän vuoksi on tärkeää toimia lapsen vahingoittamatta tämän henkistä kehitystä tai loukkaamatta hänen yksityisyyttään. Kaikki lapset eivät ole yhtä idyllisistä perheistä, mihin moni meistä on tottunut. Täten viranomaisen tulee toimia puolueettomasti, kuitenkin lapsen etua ajatellen, huomioiden kuitenkin hänen huoltajansa tahdonilmaisu lasta koskevia ratkaisuja tehtäessä.

9.2 Kansalaisuushakemus, tarvittavat asiakirjat ja liitteet

Yksittäinen 18 vuotta täyttänyt henkilö hakee Suomen kansalaisuutta lomakkeella KAN_1 (kansalaisuushakemus). Alle 18-vuotiaan hakijan kansalaisuushakemus liitetään päähakijan hakemuksen yhteyteen. Kanssahakijoiden eli päähakijan lasten hakemustyyppi riippuu pitkälti huollettavan lapsen iästä, jonka perusteella päähakija valitsee hakemustyyppin, jolla laittaa itseään ja perheenjäsentään koskevan hakemuksen vireille. Alle 12-vuotiaalle tehdään hakemus lomakkeella KAN_1A, 12 -14-vuotiaalle lomakkeella KAN_1B ja 15 -17-vuotiaalle oikea lomake on KAN_1C. Kansalaisuutta haettaessa koko perheelle, tulee lapsen /

lasten hakemuksiin valita jokaiselle iän perusteella oikea hakemuslomake, jotka liitetään päähakijan kansalaisuushakemuksen yhteyteen. Päähakijan puoliso ei voi hakea Suomen kansalaisuutta kanssahakijana, vaan puolison tulee hakea kansalaisuutta omalla hakemuksella. Lapsen kansalaisuuden saamisen tulee täyttää kansalaistamisen edellytykset. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Alle 15-vuotiaalle kanssahakijalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus, jos hänen asumisensa Suomessa on pysyväisluonteista, eli hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on hakemishetkellä Suomessa. 15 vuotta täyttäneelle voidaan myöntää kansalaisuus, jos hän on asunut viimeiset neljä vuotta Suomessa tai hän on asunut yhteensä kuusi vuotta Suomessa täytettyään 7 vuotta. Muut kansalaisuusedellytykset koskien kanssahakijaa ovat samat kuin täysi-ikäisellä kansalaisuuden hakijalla. Kanssahakijan tulee siis omata riittävä suomen tai ruotsinkielen taito ja olla riittävän nuhteeton saadakseen Suomen kansalaisuuden. Kuitenkaan alle 15-vuotiaan todistus hänen kielitaidostaan ei ole ehdoton. Kansalaisuutta voidaan hakea lapselle jälkikäteen muussa yhteydessä kuin päähakijan kanssa yhtäaikaisesti. Huoltajan ja tämän huollettavan ei siis tarvitse yhtäaikaisesti hakea kansalaisuutta, vaan lapsen kansalaisuus voidaan hakea vaikka tämän huoltaja olisikin jo Suomen kansalainen. Näissä tapauksissa huoltaja hakee lapselleen kansalaisuutta lomakkeella KAN_2. Edellytykset ovat muuten samat kuin kanssahakijoilla, mutta tämän lisäksi edellytetään, että lapsi asuu hakemushetkellä hakemuksen tekijän kanssa samassa taloudessa. Kansalaisuutta haettaessa huollettavan lapselle, tulee hänenkin olla hakemusta jätettäessä läsnä ja viranomaisen tarkistaa myös hänen henkilöllisyytensä hakemuksen jättämisen yhteydessä. Kansalaisuushakemuksiin ei tarvitse liittää valokuvaa. (Maahanmuuttovirasto 2011.) Tarkoituksenmukaista kuitenkin on, että jos hakija ei täytä kansalaistamiseen vaadittavia edellytyksiä, ei myöskään hänen kanssahakijaansa ole tarkoitus kansalaistaa. Tilanne voi olla joissain tapauksissa päinvastainen, niin että hakijalle myönnetään kansalaisuus, mutta hänen kanssahakijalleen ei, jos itse hakija täyttää edellytykset, mutta kanssahakija ei. Esimerkitapauksena mainittakoon sen, että päähakija on muuttanut Suomeen aikaisemmin kuin hänen muu perheensä. Tällöin hän on saattanut asua Suomessa jo kyllin kauan asumisaikaedellytykseen nähden, kun taas hänen

kanssahakijallaan ei vaadittavat asumisajanedellytykset tai kieliedellytys täyty myöhäisemmän Suomeen muuton vuoksi. (Kuosma 2003, 232.)

Kansalaisuushakemukseen liitettävät asiakirjat:

- Oikeiksi todistetut jäljennökset hakijan ja mahdollisten kanssahakijoiden passin tai muun vastaavan asiakirjan sivuista, joissa on merkintöjä. Myös toisen vanhemman passista toimitetaan jäljennökset, jos lapsi on merkitty hänen passiinsa.
- Todistus hakijan ja 15 vuotta täyttäneen kanssahakijan suomen tai ruotsin kielen taidosta (alle 15-vuotiaalta todistusta kielitaidosta ei tarvita).
- Asiakirjaselvitys toimeentulosta (palkkatodistus tai ilmoitus Kelan maksamista eduista ja yrittäjän tulee liittää mukaan kirjanpitäjän antama todistus maksetuista palkoista tai yksityisnostoista).
- Lääkärintodistus, jos hakija pyytää poikkeusta kielitaitovaatimuksesta terveydellisistä syistä.

Hakijan toimeentulolähde tulee selvittää siltä ajalta kun hän on asunut Suomessa. Hakemuksen liitteenä olevien todistusten ei tarvitse olla virallisesti oikeaksi todistettuja, kunhan kaksi henkilöä todistaa jäljennökset oikeaksi allekirjoituksillaan. Työtodistusten ja palkkalaskelmien ei tarvitse olla oikeaksi todistettuja. Tärkeämpää on, että niistä löytyy todistuksen antajan yhteystiedot. Asiakirjajäljennöksistä Maahanmuuttovirasto saattaa pyytää nähtäväkseen alkuperäisen asiakirjan. Jos liitteeksi lisätään ulkomaalaisia asiakirjoja, tulee niistä olla virallinen kielenkääntäjän käännös joko suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

9.3 Kansalaisuushakemuksen kustannukset

Kansalaisuushakemus on maksullinen ja siitä peritään käsittelymaksu. Käsittelymaksu maksetaan samalla kun hakija jättää hakemuksen kotikuntansa poliisilaitokselle. Käsittelymaksu maksetaan siis samalle viranomaiselle, joka käsittelee hakemuksen. Samalla maksulla kustannetaan myös kanssahakijan

hakemus, jos hakija hakee kansalaisuutta lapselleen samassa yhteydessä. Jos hakija ei suorita käsittelymaksua jättäessään hakemuksensa, ei hakemuksen käsittelyä voida jatkaa. Ennen kuin hakija ei maksa käsittelymaksua Maahanmuuttovirasto ei voi ratkaista hakemusta ja antaa siitä kirjallista päätöstä. Jos hakija jättää hakemuksen ja haluaa perua hakemuksen, hänelle ei voida palauttaa jo maksettua käsittelymaksua, jos viranomainen on aloittanut hakemuksen käsittelyn. Maahanmuuttoviraston perittävä euromääräinen käsittelymaksu on tämän vuoden alusta (1.1.2011) lukien kansalaisuushakemuksesta 440€. Maksu koskee kaikkia hakemustyyppisiä, myös vapautumishakemuksia. Jos hakija haluaa tehdä kansalaisuusasemaansa määrittämistä koskevan tiedustelun Maahanmuuttovirastolle, tiedustelun hinta on tässä tapauksessa 34€. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

10 SUOMEN KANSALAIKUUS ILMOITUKSESTA

Nykyisellä lailla ulkomaalainen voi hakea Suomen kansalaisuutta ilmoituksella, jos hän kuuluu johonkin näistä ryhmistä:

- Hakijan isä on syntyperäinen suomalainen.
- Hakija on täyttänyt 12 vuotta, mutta on alle 18-vuotias ottolapsi.
- Hakija on *nuori henkilö*, eli 18 - 22-vuotias ulkomaalainen, joka on asunut Suomessa vähintään 10 vuotta.
- Hakija on entinen Suomen kansalainen.
- Hakija on Pohjoismaan kansalainen.

Ilmoitusmenettelyssäkin käytetään periaatetta päähakija - kanssahakija. Ilmoitusmenettelyssä alle 18-vuotiaan huollettavan lapsen ilmoitus liitetään päähakijan eli hänen huoltajansa kansalaisuusilmoitukseen. Kanssahakijan kansalaisuusilmoitukseen tarvitaan omat ilmoituslomakkeet, jotka määräytyvän kansalaisuushakemusmenettelyn tapaan kanssahakijan iän perusteella. Lomaketyypit:

- Alle 12-vuotiaat KAN_ILM_A
- 12 - 14-vuotiaat KAN_ILM_B
- 15 – 17-vuotiaat KAN_ILM_C

Kansalaisuusilmoituksen käsitteleminen maksaa kansalaisuushakemuksen tapaan käsittelymaksun hinnan, jota ei palauteta hakijan peruttaessa ilmoituksen, jos ilmoituksen käsittely on jo aloitettu. Kansalaisuusilmoituksen euromääräinen hinta kaikille täysi-ikäisille on 240€ ja alaikäiselle hakijalle (alle 18-vuotiaille) käsittelymaksun hinta on 100€. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

10.1 Ulkomaalainen, jonka isä on Suomen kansalainen

Kansalaisuuslaki (359/2003) mahdollistaa kansalaisuuden saamisen ilmoituksesta ulkomaalaiselle, jonka isä on Suomen kansalainen. Lain säännös kattaa myös ulkomailla avioliiton ulkopuolelle syntyneet lapset ja henkilöt, jotka olisivat täysivaltaisia isyyden vahvistuttua. Lainsäädännös takaa sukupuolten välisen tasa-

arvon ja lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden. Pykälän mukaan kaikilla niillä on oikeus saada Suomen kansalaisuus ilmoituksesta, joiden syntyessään isä on Suomen kansalainen ja hakijan ja tämän isän isyys todistettavasti vahvistettu. Lapsen syntymävaltiolla ei ole merkitystä. Pykälää sovelletaan myös henkilöihin, jotka ovat avioliiton ulkopuolelle syntyneitä ja joiden äiti on ulkomaalainen ja isä suomalainen, sekä henkilöihin, joiden suomalaisen isän isyys on vahvistettu sen jälkeen kun ovat täyttäneet 18 vuotta tai avioituneet. Pelkkä isyyden vahvistaminen ei kuitenkaan tuo automaattisesti hakijalle Suomen kansalaisuutta vaan tulee ilmoitus Suomen kansalaisuudesta tehdä isyyden vahvistumisen jälkeen, jos lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolelle ja vanhemmat ovat eri maan kansalaisia (äiti ulkomaalainen ja isä suomalainen). Kansalaisuuden saaminen ilmoituksesta tukee myös hakijan mahdollisuutta kaksoiskansalaisuuteen. (Kuosma 2003, 141 - 142.)

Hallituksen esitys (80/2010) ei tarjoa muutosta kyseiseen säädökseen, kansalaisuuden myöntämisestä ilmoituksesta isän ollessa suomalainen. Pykälää on muutettu edeltäneessä hallituksen esityksessä (HE 235/2002) eli nykyisessä voimassaolevassa laissa (KL 359/2003.) Pykälä on toimiva ja edesauttaa perheenjäsenten välistä yhteydenpitoa niissä tapauksissa, kun henkilön vanhemmilla on eri kansalaisuudet ja he asuvat eri valtioissa. Lapsi voi kansalaisuusilmoituksesta ottaa myös isänsä kansalaisuuden eli Suomen kansalaisuuden ja samalla säilyttää aikaisemman kansalaisuuden. Täten hän on kaksoiskansalainen ja voi hankittuaan molempien kansalaisuusvaltioiden passit matkustella vanhempiensa kotimaiden välillä rajoituksetta ilman maahantulolupaa tai viisumia. Laki edistäisi myös huomattavasti ilmoituksen tekijän lapsi – isä-suhdetta, jos hän on aikaisemmin asunut muussa valtiossa äitinsä kanssa, isän ollessa Suomessa ja omannut vain äitinsä puolelta automaattisesti syntymän perusteella saadun kansalaisuuden. (KL 359/2003.)

10.2 Kaksitoista vuotta täyttänyt ottolapsi

Kansalaisuuslain 27 §:ssä säädetään, että ulkomaalainen lapsi, joka on täyttänyt 12 vuotta ennen lapseksiottamista saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden hänen ottovanhemmistaan vähintään toisen ollessa Suomen kansalainen ja

lapseksiottaminen on Suomessa pätevä. Tätä lainpykälää on myös muokattu jo vuoden 2002 hallituksen esityksessä, jonka myötä alle 12-vuotiaat ottolapset saavat Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla automaattisesti ja 12 vuotta täyttäneet ilmoituksesta. Kaksoiskansalaisuuden laillistamisen myötä Suomen lainsäädäntö antaa ottolapselle mahdollisuuden säilyttää aikaisemman kansalaisuuden, jos hänen kansalaisuusvaltionsa lainsäädäntö hyväksyy monikansalaisuuden. (Kuosma 2003, 143.)

Ottolapsen kaksoiskansalaistaminen voi olla lapselle etuoikeus, mutta toisaalta vain muodollisesti. Kun hänet on lapseksi otettu toiseen maahan on tarkoituksen mukaista, että hänen suhteensa biologisiin vanhempiinsa katkeaa. Ottolapsi on täysin lapseksi otettu henkilö. Ottolapsi siirtyy täysin ottovanhemman / vanhempien suvun jäseneksi, tarkoittaen muun muassa sitä, että hän esimerkiksi perii omat ottovanhempansa eikä omia biologisia vanhempiaan. (Kangas 2006, 70.)

10.3 Nuori henkilö

Tämä kansalaisuuslain (359/2003) pykälä on säädetty nuorille ulkomaalaisille, jotka ovat suuren osan nuoruuttaan asuneet Suomessa ja haluaisivat Suomen kansalaisuuden. Nuoren henkilön kansalaisuuden saamista on siis helpotettu sillä, että hän voi ilmoituksesta saada itselleen Suomen kansalaisuuden. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Henkilö, joka on täyttänyt 18 vuotta, mutta ei kuitenkaan ylittänyt vielä 23 vuotta, saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa yhteensä vähintään 10 vuotta ja näistä kaksi vuotta vähintään keskeytyksettä ennen ilmoituksen jättämistä. Varsinaisen kodin ja asunnon määritelmän mukaan hakijalta edellytetään ulkomaalaislainsäädännön mukaista pysyvää oikeutta oleskella Suomessa. Nuori henkilö, joka on suuren osan nuoruuttaan tai lapsuuttaan asunut Suomessa on oletettavasti siinä määrin hankkinut valmiuksia suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, että kansalaisuuden myöntäminen ilmoituksesta on tarkoituksenmukaista. Nuori henkilö ei saa olla tuomittu vankeusrangaistukseen. (Kuosma 2003, 144 - 145.)

Pykälän toisen momentin mukaan, jos nuori henkilö on syntynyt Suomessa, edellytetään häneltä kuuden vuoden asumisaikaa. Jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut muussa pohjoismaassa eli Islannissa, Norjassa, Tanskassa tai Ruotsissa ennen ilmoituksen tekemistä, rinnastetaan hänen asumisensa kuitenkin Suomessa asumiseen, mutta vain viisi vuotta ilmoitusta edeltäneeseen aikaan ja vain hakijan 16 vuoden ikään asti. Tämä säädös perustuu pohjoismaista kansalaisuutta koskevaan sopimukseen (SopS 21/1999), jossa määrätään pohjoismaassa asumisen rinnastamisesta toiseen pohjoismaahan asumiseen. 3. momentin mukaan Suomen kansalaisuutta ei voida myöntää henkilölle, joka on aikaisemmin menettänyt Suomen kansalaisuuden väärin tietojen antamisen takia. Nuori henkilö voi ilmoituksesta hakea Suomen kansalaisuutta myös hänen kanssahakijalleen eli lapselleen. (Kuosma 2003, 144 - 145.)

10.4 Entinen Suomen kansalainen

Kansalaisuuslaissa (359/2003) säädetään, että entinen Suomen kansalainen saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hän on pääasiallisesti asunut Suomessa vähintään 10 vuotta, joista kaksi viimeisintä vuotta keskeytyksettä. Entinen Suomen kansalainen saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hän on menettänyt kansalaisuutensa sillä perusteella, että hänen yhteydenpitonsa Suomeen on katsottu olleen riittämätöntä. Henkilö, joka on menettänyt kansalaisuutensa sillä perusteella, että hän on aikaisemmin saanut Suomen kansalaisuuden esittämällä väärän henkilöllisyyden viranomaisille, ei voi saada Suomen kansalaisuutta jälkepäin ilmoituksesta. (Kuosma 2003, 146.)

Hallituksen esityksessä (HE 80/2010) on esitetty muutosta lain pykälään koskien entistä Suomen kansalaista ja tämän mahdollisuudesta saada Suomen kansalaisuus itselleen ilmoituksesta. Tämä lain kohta pyritään säätämään yhteen säädökseen, jonka tarkoituksena on selkiyttää entisen Suomen kansalaisen kansalaisuuden takaisinsaamisesta. Entinen Suomen kansalainen saisi kansalaisuuden vain yhdellä ilmoitusmenettelyllä. Kansalaisuus myönnettäisiin ilmoituksen tehneelle entiselle Suomen kansalaiselle riippumatta siitä, onko hänen vakituinen asuinpaikkansa ilmoituskohde Suomessa vai ulkomailla. Ulkomaalainen henkilö on saattanut menettää Suomen kansalaisuutensa aikaisemmin, jos valtio johon hän on

muuttanut tai aikaisempi kuin vuonna 2003 voimaan tullut valtiomme kansalaisuuslaki ei ole hyväksynyt nykyisin globaalina ilmiönä tunnettua monikansalaisuutta. Tällöin henkilö, joka on pysyvästi muuttanut pois Suomesta, on oletettavasti joutunut luopumaan valtiomme kansalaisuudesta saadakseen vakituisen asuinmaansa kansalaisuuden. (HE 80/2010.)

Mahdollisuudella antaa ulkomailla asuvalle entiselle Suomen kansalaiselle takaisin hänen aikaisemmin menettämänsä kansalaisuutensa katsotaan edistävän henkilön identiteettiä suomalaisena ja uskotaan todennäköisemmin säilyttävän myös hänen yhteydenpitonsa Suomeen. Entisellä Suomen kansalaisella on kuitenkin lain pykälän siirtymäsäännöksen mukaan viisi vuotta aikaa hakea takaisin menettämänsä kansalaisuuden. Kyseinen siirtymäsäännöksen mukainen kansalaisuuden takaisin saaminen ei kuitenkaan ulottuisi koskemaan nykyisen tai entisen Suomen kansalaisen jälkeläisiä. Tästä kansalaisuuslain pykälästä ehdotetaan myös poistettavaksi nykyinen asumisaikaedellytys tarpeettomana, jotta ulkomailla pysyvästi asuva Suomen kansalainen voisi saada Suomen kansalaisuuden ilman, että hän joutuu ensin asumaan yhtäjaksoisesti kaksi vuotta Suomessa ennen kansalaisuusilmoituksen jättämistä. Asumisaikaedellytyksen poistaminen pykälästä entisen Suomen kansalaisen kohdalta palvelee hänen mahdollisuuttaan pitää yllä suomalaista identiteettiään ja poistaa laista lievän ristiriidan asumisaikaa koskien. (HE 20/2010.)

Muutamaa muuta seikkaa lain pykälästä ehdotetaan muokattavaksi pykälän selkeyttämiseksi ja siinä piilevien ristiriitojen kitkemiseksi. Pykälän toinen momentti, jonka mukaan entinen Suomen kansalainen saa ilmoituksesta kansalaisuuden tapauksissa, joissa hän on sen menettänyt kansalaisuutensa riittämättömän yhteydenpidon vuoksi Suomeen, ehdotetaan poistettavaksi. Tätä kohtaa pidetään tarpeettomana ja siitä on laissa ”turha erikseen mainita”, koska ko. kohta sisältyisi jo ensimmäisen momentin yleissäännökseen. (HE 20/2010.)

Kansalaisuuden säilyttäminen täytettäessä 22 vuotta on yksi lain pykälä, jolla pyritään määrittämään milloin kansalainen on pitänyt riittävästi yhteyttä Suomeen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että Suomen passin hakemista voidaan pitää riittävänä osoituksena ilmoituksen tekijän

yhteydenpidosta Suomeen. Sen katsotaan olevan tietynlainen hakijan tahdon ilmaistu olla suomalainen. Toinen tahtoa ilmaiseva tekijä on säädöksessä se, että hakija on suorittanut varusmies- tai siviilipalveluksen Suomessa. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi tarkennus, että jos hakija ei ole vielä suorittanut, mutta suorittaa varusmies- tai siviilipalvelusta parhaillaankin on se riittävä ja kyseenalaistamaton ilmaisu hakijan tahdosta edustaa Suomen kansalaisuutta. Säännökseen lisättäisiin sen koskevan myös naisten vapaaehtoista asepalvelusta. Tarkoituksen mukaista on siis, ettei yksikään Suomessa asepalvelusta (tai siviilipalvelusta) suorittava henkilö voi menettää Suomen kansalaisuuttaan. Lisäksi ehdotetaan lisättävän säännös, jonka mukaan riittävä yhteyden osoittaminen Suomeen syntyisi myös kansalaisuuden ilmoituksesta tai hakemuksesta. (HE 80/2010.)

10.5 Pohjoismaan kansalainen

Henkilö, joka edustaa kansalaisuudeltaan muuta pohjoismaata kuin Suomea on oikeutettu saamaan Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, sitä vaadittavien edellytysten täytyessä. Hakijan henkilöllisyys tulee olla luotettavasti selvitetty ja iällisesti pätevä eli 18 vuotta täyttänyt. Hakijan täytyy olla jonkun Pohjoismaan kansalainen ilman, että hän on hakemuksella sen saanut, mutta hänen ei kuitenkaan tarvitse alun perin olla sen valtion kansalainen, jonka kansalaisuus hänellä on. Näin ollen hänen olisi tullut saada kansalaisuus suoraan lain nojalla tai ilmoituksesta. Henkilön varsinaisen asunnon ja kodin tulee olla ollut Suomessa vähintään viimeisten kuluneiden kuuden vuoden ajalta ja hän ei saa olla tuomittu vapautusrangaistukseen kyseisten kuuden vuoden aikana. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

Tässä kansalaisuuslain pykälässä säädetään pohjoismaan kansalaisuutta koskevaa sopimusta (SopS 21/1999), joka perustuu siihen, että pohjoismaan kansalaisella on oikeus saada toisen pohjoismaan kansalaisuus ilmoituksesta. Vastavuoroisesti Suomen kansalainen saa myös toisen pohjoismaan kansalaisuuden ilmoituksesta. Kansalaistamista pidetään tarkoituksenmukaisena ilmoituksesta, sillä pohjoismaalaisen oletetaan pääsevän nopeasti sisään toisen pohjoismaan kulttuuriin, sillä skandinaavinen kulttuuri on pohjoismaissa melko yhdenmukaista.

Monikansalaisuuden hyväksymisen myötä, ilmoituksen tekijä voi siis säilyttää edellisen kansalaisuutensa, tarkoittaen sitä, että hän olisi kahden pohjoismaan kansalainen. Tapauksissa, joissa henkilö on aikaisemmin menettänyt Suomen kansalaisuuden saadakseen toisen pohjoismaan kansalaisuuden (ennen lain uudistusta) on oikeutettu saamaan Suomen kansalaisuuden takaisin ilmoituksesta. Tällöin ei hakijalta edellytetä muuta kuin hänen varsinaisen asuntonsa ja kotinsa olevan Suomessa ja että hän on Suomen kansalaisuutensa menetettyään ollut jatkuvasti jonkin sopimusvaltion (SopS 21/1999) kansalainen. (Kuosma 2003, 149 - 150.)

Viimeisimpänä mainitsemani kohta ehdotetaan poistettavaksi hallituksen esityksessä (HE 20/2010). Sen katsotaan olevan tarpeeton maininta, sillä momentin tarkoittama tilanne sisältyisi jo entisen Suomen kansalaisen kansalaisuuden takaisin saamista koskevaan säännökseen. Muuta käytännön muutosta ei nykyiseen lain pykälään ole esityksessä ehdotettu. (HE 20/2011.)

10.6 Kansalaisuusilmoituksen vireillepano ja saamisen ajankohta, sekä HE 80/2010:ssä ehdotetut muutokset

Kansalaisuuden saamisen ajankohta määräytyy kaikissa ilmoitusmenettelytapauksissa, niin että hakijan katsotaan saaneen Suomen kansalaisuuden takautuvasti sinä päivänä, kun hänen kansalaisuusilmoituksensa tulee vireille toimivaltaisessa viranomaisessa. Tällä viranomaisella tarkoitetaan joko paikallispoliisia tai edustustoa. Kansalaisuuteen vaadittavien edellytysten tulee olla kuitenkin täytetty, ennen vireilletulopäivää. (Kuosma 2003, 150.)

HE 80/2010:ssä esitetään muutettavan hakemuksen ja ilmoituksen vireillepanoa niin, että kotipaikkasidonnaisuus poistettaisiin. Hakijan ei siis tarvitsisi jatkossa jättää kansalaisuus hakemustaan tai ilmoitustaan juuri nimenomaisesti kotipaikkakuntansa viranomaiselle vaan, jos hän opiskelee tai työskentelee muulla paikkakunnalla kuin kotikunnassaan. Tämä mahdollisuus helpottaisi ilmoituksen tekijän tai hakijan kansalaisuuden hakemista. Lisäksi lain momenttiin lisättäisiin maininta, jossa lapsen edunvalvojalla olisi mahdollisuus tehdä lapsen puolesta tehdä häntä koskeva kansalaisuushakemus tai -ilmoitus huoltajan ohella. Tämän

lain momentin katsotaan edistävän lapsen etuutta, sillä joissain tapauksissa saattaa olla lapsen etujen mukaista myöntää hänelle kansalaisuus, mutta toisinaan katsotaan tilanteen olevan haastava, jos lapsi on esimerkiksi otettu huostaan lastensuojelullisista syistä, eikä vanhempia saada tekemään lastaan koskevaa hakemusta tai ilmoitusta hänen kansalaisuuttaan koskien. (HE 80/2010.)

Hakijalle lähetetään päätös hänen kansalaistamisestaan lähettämällä myönteinen päätös postitse hänen ilmoittamaan osoitteeseen. Päätöksen katsotaan tulleen hakijalle tiedoksi viimeistään seitsemän tai jos hän asuu ulkomailla, niin 30 päivän kuluttu päätöksen lähettämisestä. Uuteen kansalaisuuslakiin ehdotetaan muutettavan kansalaisuudesta ilmoittamista, niin että päätös voitaisiin lähettää suoraan postitse ilman hakijan saantitodistusta. Tällä nopeutettaisiin ja tehostettaisiin hakemusprosessin kulkua. Menettely edistäisi myös lähiaikoina käyttöön otetun sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) käyttöä. Uusi järjestelmä vähentää myös postitukseen liittyvää työtä Maahanmuuttovirastossa. Tämä on siis etujen mukainen järjestelmä niin hakijan kuin hakemusten ja ilmoitusten käsittelijän kannalta. Se karsisi paperityötä, nopeuttaisi jonojen kulkua ja odotusaikaa, sekä on lisäksi ekologisempi ratkaisu. (HE 80/2010.)

11 SUOMEN KANSALAIUUUS SYNTYMÄN PERUSTEELLA

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

5 § Suomen kansalaisuus

Suomen kansalaisuus saadaan syntymän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Kansalaisuus voidaan myöntää laissa säädetyin edellytyksin myös ilmoituksen tai hakemuksen perusteella.

Suomen kansalaisuudesta voidaan vapauttaa vain laissa säädetyillä perusteilla ja sillä edellytyksellä, että henkilöllä on tai hän saa toisen valtion kansalaisuuden.

11.1 Lapsi

Lapsi saa automaattisesti Suomen kansalaisuuden jos jokin seuraavista ehdoista täyttyy:

- Hänen äitinsä on Suomen kansalainen.
- Hänen isänsä on Suomen kansalainen ja on joko avioliitossa lapsen äidin kanssa tai lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan.
- Lapsen isä on kuollut, mutta on kuollessaan ollut Suomen kansalainen ja
  - joko avioliitossa lapsen äidin kanssa tai
  - lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys vahvistetaan, tai
- Lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä ole sen perusteella edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta. (Kuosma 2003, 87.)

Kansalaisuuslain mukaan Suomessa lapsen kansalaisuus määräytyy hänen syntymäpaikan perusteella, jos lapsen vanhemmat ovat pakolaisen asemassa tai heille on annettu suojelua kansalaisuusvaltionsa viranomaisia vastaan. Lapsi ei saa tässä tapauksessa kummankaan vanhempansa kansalaisuutta, paitsi rekisteröimällä hänen syntymänsä vanhemman kansalaisuusvaltion viranomaisessa tai muulla tämän valtion viranomaisen myötävaikutuksella. (Kuosma 2003, 88.)

11.2 Ottolapsi

Ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on otettu ottolapseksi ja jonka ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden automaattisesti lapseksiottamisen perusteella. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden siitä päivästä lukien, jolloin lapseksiottaminen on Suomessa pätevä. Tämän säännöksen tarkoituksena on lasten yhdenvertaisuuden parantaminen niin, että ottolapsen asema saataisiin vastaamaan suomalaisten biologisten lasten asemaa. Ottolapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, kun lapseksiottaminen on suoritettu loppuun ja on pätevä Suomessa. Edellytyksenä kuitenkin, että vähintään toinen ottolapsen vanhemmista on Suomen kansalainen. (Kuosma 2003, 93.)

Jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta ennen lapseksiottamista, hän saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta (lomake KAN_5). Ilmoituksen voi panna vireille vain lapsen huoltaja. Jos lapseksiottaminen on tapahtunut ennen 1.6.2003 eli aikaisemmin kuin nyt voimassaolevan kansalaisuuslain aikana, lapsi ei saa Suomen kansalaisuutta ottolapsisuhteen perusteella. (Maahanmuuttovirasto 2011.)

11.3 Vanhempien avioliitto

Lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta syntymän perusteella tai ei ole saanut kansalaisuutta ilmoituksesta saa Suomen kansalaisuuden vanhempien solmiessa avioliiton sillä perusteella, että mies on lapsen syntyessään (ja siitä eteenpäin) Suomen kansalainen ja hänen isyytensä lapseen on vahvistettu ennen avioliittoa. Jos isyys vahvistetaan vasta avioliiton solmimisen jälkeen, saa lapsi kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lähtien. Sama koskee tapauksia, joissa isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, mikäli isä on kuollessaan ollut Suomen kansalainen. Tätä säännöstä voidaan soveltaa esimerkiksi ulkomailla avioliiton ulkopuolelle syntyneeseen lapseen, jonka isä on Suomen kansalainen. Laissa määritetään kansalaisuuden saamisesta vanhempien avioliiton perusteella koskemaan alle 18-vuotiaita naimattomia henkilöitä. Myös näissä tapauksissa lapsi saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, vanhempien solmiessa avioliiton. (Kuosma 2003, 94 – 95.)

12 SUOMEN KANSALAINEN - EUROOPAN UNIONIN KANSALAINEN

EU:n kansalaisuus täydentää myös Suomen kansalaisuutta. Euroopan unionin kansalaisuus luotiin vuonna 1992 Maastrichtin sopimuksessa, jonka mukaan jokainen EU-maan kansalainen on myös Euroopan unionin kansalainen. EU:n ulkopuolelta Suomeen muuttanut ulkomaalainen saa siis automaattisesti Suomen kansalaisuutta hakiessaan myös EU:n kansalaisuuden itselleen. Suomen kansalaisuuden tavoin hakija saa EU:n kansalaisena nauttia EU:n oikeuksia ja etuuksia täyttäessään myös omat kansalaisvelvoitteensa sitä koskien. Suomen kansalaisuusosoikeuksien tavoin EU:n kansalaisten oikeudet voidaan jakaa poliittisiin oikeuksiin sekä sosiaalisiin ja vapausoikeuksiin eli ihmisarvoon kuuluviin oikeuksiin. EU:n kansalaisten keskeiset oikeudet on koottu yhteen Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. (Koskela, Passoja 2007, 108.) (Euroopan komissio 2010.)

12.1 Euroopan unionin kansalaisen vapausoikeudet

Euroopan unionin kansalaisen tärkeimpinä oikeuksina voidaan pitää vapausoikeuksia. EU:n kansalaisella on oikeus valita työ-, opiskelu- ja asuinpaikkansa mistä tahansa Euroopan unionin jäsenvaltiosta. Tämä tarkoittaa, etteivät jäsenvaltiot saa suosia työhönotossa tai palkkauksessa omia kansalaisiaan muiden jäsenvaltioiden kustannuksella. EU:n kansalaisella on vapaa liikkumisoikeus koko EU:n alueella. Tämä tarkoittaa sitä, että hakijalla on vapaus EU-alueella hakea tarjottua työtä ja liikkua tässä tarkoituksessa vapaasti jäsenvaltioiden alueella, oleskella jäsenvaltiossa työntekotarkoituksessa ja jäädä kyseiseen valtioon työsuhteen päättymisenkin jälkeen. Edellä mainitut oikeudet koskevat myös työnhakijan/-tekijän perhettä. Työnhakijan henkilöllisyys voidaan tarkistaa hänen tullessaan maahan, mutta häneltä ei kuitenkaan voida vaatia selvitystä siitä, mikä hänen tulonsa tarkoitus on ja kauanko hän aikoo viipyä maassa. (Koskela, Passoja 2007, 108.)

EU-maan kansalaisella on vapaus oleskella missä tahansa muussa EU-maassa kolmen kuukauden ajan. Maassa oleskelun ylittäessä kolme kuukautta

oleskeluoikeus edellyttää, että henkilö on kykeneväinen elättämään itsensä ja perheensä toisessa EU-maassa ja hänellä tulee olla sairausvakuutus maassa oleskellessaan. EU:ssa opiskelijoiden oleskelua maassa ja sen tuomia oikeuksia rinnastetaan työntekijöiden ja ammatinharjoittajien oikeuksiin EU-alueella. Päätoimisesti opiskeleva henkilö saa liikkua EU-maassa ja -maiden välillä vapaasti, mutta yhtälailla hänellä tulee olla riittävät varat itsensä ja perheensä elatuksen turvaamiseksi. Työntekijöiden, ammatinharjoittajien ja opiskelijoiden perheenjäsenillä on samat vapaan liikkuvuuden oikeudet EU-alueella. Perheenjäsenille myönnetään oleskelulupa siihen maahan, jossa perheen työntekijä-, ammatinharjoittaja- tai opiskelijajäsen asuu ja oleskelee. (Koskela, Passoja 2007, 108 - 109.)

12.2 Euroopan unionin kansalaisen sosiaaliturva

Jokaisessa valtiossa on säädetty omasta sosiaaliturvajärjestelmästä, jolla huolehditaan kansalaisten ja valtioiden asukkaiden sosiaaliturvasta, siitä ettei yksikään maassa asuva ihminen joudu missään elämän vaiheessa täysin ”tyhjän päälle”. EU:n sosiaalipolitiikka poikkeaa joiltain osin suomalaisesta. EU:n sosiaalipolitiikkaan kuuluvat työelämään liittyvä sääntely ja työoikeus, työelämän tasa-arvo, syrjinnän vastaiset toimet ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toiminta. Kansainvälistyminen ja liikkuvuuden lisääntyminen ovat lisänneet sosiaaliturvan tarvetta. Sosiaaliturvamaksujen maksettavat määrät vaihtelevat EU-maiden välillä huomattavasti, mutta esimerkiksi Suomessa lakisääteinen ja pakollinen sosiaaliturva takaa ihmisille riittäväksi katsotut taloudelliset elinmahdollisuudet, jota vahvistetaan myös ammatillisella turvalla. (Koskela, Passoja 2007, 110.)

13 JOHTOPÄÄTÖKSET

Valitsin opinnäytetyöni aiheen lähinnä sen vuoksi, että kansalaisuusasiat herättivät kiinnostukseni, ja halusin oppia lisää aiheesta. En tiennyt paljoakaan kansalaisuusasioista ennen opinnäytetyöni aloittamista, vaikka aihe onkin jo pitkään kiinnostanut.

Hallituksen esitys (80/2010) uudeksi kansalaisuuslaiksi on mielestäni ajankohtaan nähden hyödyllinen muutos. Lakiesityksen myötä voimassa oleva kansalaisuuslaki (359/2003) selkiytyisi entisestään, sillä hallituksen esityksessä ehdotetaan laista poistettavan tai selkiytettävän muutamia lain ristiriitaisia tai muuten vai tulkinnanvaraisia kohtia. Lain selkiyttämisen ohella uusi kansalaisuuslaki olisi hieman edellistä hakijaystävällisempi. Tämä käy ilmi siinä, että kansalaisuuden saaminen olisi jossain määrin nykyistä helpompaa ja odotusaika olisi lyhyempi uuden hakemuskäsittelyjärjestelmän ja edellytysten helpottamisen myötä. Muutenkin uuden lain myötä on todennäköistä, että koko hakuprosessi nopeutuu. Siitä on huomattavaa etua, kun hakija/hakijat ja tämän perheenjäsenet ja mahdolliset kanssahakijat halutaan saada tehokkaasti kotoutetuksi Suomeen. On siis koko perheen edun mukaista saada Suomen kansalaisuus lievemmin ehdoin, sillä kansalaisuutta hakevat maahanmuuttajat ovat useimmiten motivoituneita ja ”aktiivisia” kansalaisia, joiden uskotaan tuovan uutta perspektiiviä kulttuuriimme.

Käytännössä on mahdollista, että uusi laki tuottaa lieviä ongelmiakin, esimerkiksi hakijamäärien suhteen, jotka ovat jo vuotuisesti selkeässä kasvussa. Nähtäväksi jää, kuinka suureksi hakijamäärät kasvavat jatkossa. Jos hakijamäärän kasvu lisääntyy radikaalisti vuosi vuodelta, sopii miettiä onko Suomella enää resursseja kansalaistaa jokaista halukasta kansalaisuuden hakijaa? Lisääntyvätkö kansalaisuushakemusten käsittelyajat ja jonot siitäkin huolimatta, vaikka hakemuskäsittelyssä ollaankin jo siirrytty tehokkaampaan sähköiseen hakemusmenettelyyn? Nämä ovat mahdollisia epäkohtia, joihin saatamme mahdollisesti törmätä ensi syyskuusta alkaen, kun uusi kansalaisuuslaki olisi määrä ottaa käyttöön. Koska Suomi on selkeästi jo tilastojenkin valossa

hyvinvointivaltio, tuo kansalaisuus maahanmuuttajalle monia etuja. Kansalaisuutta haetaan mm. pysyvän oleskeluluvan valossa. Tällöin kansalaistettua hakijaa ja hänen mukanaan muuttanutta perhettä ei voida karkottaa maasta. Perheet hakevat usein kansalaisuutta todettuaan jäävänsä pysyvästi Suomeen. He ovat kukin eri lähtökohdista Suomeen muuttaneita henkilöitä eri maista, mutta kansalaisuutta hakiessaan heidän päämääränsä on varmasti kutakuinkin sama; he haluavat ”suomalaistua”, nauttia Suomen sosiaalisista, taloudellisista, sivistyksellisistä ja muista – etuuksista. Maahanmuuttajaperheet ovat kukin omasta syystä joskus ennen kansalaisuuden hakemista Suomeen päätyneet. Kuka on tullut turvapaikan, kuka työn, kuka rakkauden ja kuka vain muuten parempien elinolosuhteiden perässä maahan. Vaikka jokaisella perheellä on erilaiset lähtökohdat, on heidän tarkoituksensa sama ja haluavat maahanmuuttajat edustaa valtiotamme ja elää sen turvallisessa ympäristössä.

On imagokysymys Suomelle, millaisena valtiomme nähdään muualla maailmassa. Useimmat suomalaiset pitävät varmasti meriittinä sitä, että valtiomme katsotaan olla haluttu asuinpaikka ulkomaalaisille ja Suomen kansalaisuus on maassamme asuville ulkomaalaisille arvostettu asia, jonka he haluavat saada. Perheille Suomi muiden pohjoismaiden tapaan on todettu erityisen turvalliseksi ja puhtaaksi mahdollisuuksien maaksi. Mikäs sen ihanteellisempi ympäristö maahanmuuttajalapsien kasvaa ja kehittyä, kuin tämä valtio. Lailla halutaan varmasti edistää maahanmuuttajien ja heidän jälkikasvunsa viihtyvyyttä ja kotoutumista, johon edesauttaa, että heille annetaan mahdollisuus ”suomalaistaa” itsensä silloin, kun tuntevat olevansa maassamme kuin kotonansa.

Uusi kansalaisuuslaki olisi siis kaiken kaikkiaan selkeämpi ja hakijoiden kannalta mieluisampi, vaikkei se välttämättä suuria muutoksia tämän hetkiseen tarjoa. Kuitenkin esimerkiksi vuodella lyhennetty asumisaikaedellytys saattaa merkitä joillekin maahanmuuttajaperheille paljon. Monet hakijat ovat saattaneet odottaa pitkään saadakseen kansalaisuusosoikeudet itselleen ja perheenjäsenilleen, sillä niillä kansalainen voi vaikuttaa paremmin itseään koskeviin asioihin eikä tarvitse tuntea oloaan turvattomaksi Suomen rajojen sisällä. Kun hakijalla on turvallinen olo valtiossa, tuo se turvallisuuden tunteen koko perheelle, eli myös hänen

kanssakakijoilleen, eli jälkikasvulleen. Turvallisuuden tunteminen lisää aina viihtyvyyttä ja motivoi ”suomalaistumaan”. Uusi kansalaisuuslaki ei kuitenkaan ole edelleenkään hakijoiden kannalta ”liian lepsu”, vaan on entistä yhdenmukaisempi muiden EU-maiden lainsäädäntöjen kanssa.

LÄHDELUETTELO

Euroopan komissio 30.10.2010. *EU Suomessa*. [online]. Saatavilla www-muodossa: < http://ec.europa.eu/finland/news/press/101/10784_fi.htm>.

HE 80/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta.

Kangas, Urpo 2006. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki: Helsingin oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut, yliopistopaino.

KHO 2009:29. Korkeimman Hallinto-oikeuden päätökset. [online]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.kho.fi/paatokset/46151.htm>>.

KHO 2009:28 Korkeimman Hallinto-oikeuden päätökset. [online]. Saatavilla www-muodossa: < URL: <http://www.kho.fi/paatokset/46150.htm>>.

KHO 2007:31 Korkeimman Hallinto-oikeuden päätökset. [online]. Saatavilla www-muodossa: < URL: <http://www.kho.fi/paatokset/39161.htm>>.

KHO 2008:59 Korkeimman Hallinto-oikeuden päätökset. [online]. Saatavilla www-muodossa: < URL: <http://www.kho.fi/paatokset/44113.htm>>.

Komiteanmietintö 1997:5, 1997. Hallittu maahanmuutto ja tehokas kotoutuminen. Sisäasiainministeriö, Oy Edita Ab.

Koskela, Mirjam & Passoja, Soile 2007. Kansalaisena Suomessa ja Euroopassa. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Kuosma, Tapio 2003. Uusi kansalaisuuslaki. 1.painos. Helsinki: Multiprint Oy.

Maahanmuuttovirasto 2011. *Kansalaisuus - usein kysyttyä*. [online]. Saatavilla www-muodossa: < <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3632>>.

Maahanmuuttovirasto 2008. *Kansalaisuuden myöntäminen poikkeussäännöksillä*. [online]. Saatavilla www-muodossa: < <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3282>>

Maahanmuuttovirasto 2011. Tietosivu *Suomen kansalaisuus hakemuksesta*. [online]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.migri.fi/download.asp?id=Suomen+kansalaisuus+hakemuksesta;575;{ECFEE220-385F-4AE8-A0E4-C3F3E9C8A0E6}>](http://www.muodossa: <http://www.migri.fi/download.asp?id=Suomen+kansalaisuus+hakemuksesta;575;{ECFEE220-385F-4AE8-A0E4-C3F3E9C8A0E6}>)

Maahanmuuttovirasto 2009. Kansalaisuustilastot. [online]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3130>](http://www.muodossa: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3130>)

Ministry of Labour 2003. Government report on implementation of the integration act. Government report no 5 of 2002. Helsinki: Valopaino Oy.

L 359/2003. Kansalaisuuslaki. 1.6.2003

L 731/1999. Suomen perustuslaki. 11.6.1999

The Advantages of Dual Citizenship 2003. *Kaksoiskansalaisuuden etuudet*. [online]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.searchgrid.org/index.php?lang=fi&cat=438&month=2010-03&id=24440>](http://www.muodossa: <http://www.searchgrid.org/index.php?lang=fi&cat=438&month=2010-03&id=24440>).

Työministeriö 7.902. *Koti Suomessa*. [online]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/FA41D4F3052B533EC22573A2002B622B/\\$file/kotisuo_fin.pdf>](http://www.muodossa: <http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/FA41D4F3052B533EC22573A2002B622B/$file/kotisuo_fin.pdf>)

Yle.fi 25.3.2010. Juttuarkisto. [online]. Saatavilla [www-muodossa:<http://tv1.yle.fi/juttuarkisto/ajankohtaisohjelmien-aiheita/a-talk-karkotetut-isoaidit>](http://tv1.yle.fi/juttuarkisto/ajankohtaisohjelmien-aiheita/a-talk-karkotetut-isoaidit>).